

ISSN: 1309 4173 (Online) 1309 - 4688 (Print)

Volume 5 Issue 2, A Tribute to Prof. Dr. Halil INALCIK p. 79-106, March, 2013

Türk Siyasetinde İslam Demokrat Partisi ve Kamuoyundaki Yankıları

Islam Democrat Party in the Turkish Politics and Its Reflections on the Public Opinion

Dr. Celil Bozkurt
MEB

Öz: Bu makale İslam Demokrat Partisi'ni ve partinin kurucusu Cevat Rifat Atilhan'ın ve fikirlerini incelemektedir. İslam adını kullanarak siyaset yapan parti, laiklik karşıtı tutumu ve "irticai" söylemi nedeniyle kapatılmıştır. Bu makale İslam Demokrat Partisi'nin, Türkiye'de İslam'ın siyasallaşmasına liderlik ederek 1970'lerde "Milli Görüş" hareketi ile gündeme oturan İslamcı siyasete kaynaklık ettiği tezini sunmaktadır. Milli Görüş'te hâkim olan Yahudi aleyhtarı söylem ve "İslam Birliği" projesi, büyük oranda İslam Demokrat Partisi'nden ve lideri Atilhan'ın fikriyatından beslenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, İslam Demokrat Partisi, Cevat Rifat Atilhan, Yahudi aleyhtarlığı

Abstract: This article examines the Islam Democrat Party (IDP) and the ideas of its founder Cevat Rifat Atilhan. The party appealed to Islam for its political ends and was shut down by a court order because of its anti-secularist and "reactionary" discourse. This article argues that the Islam Democrat Party led the politicization of Islam in Turkey and paved the road for the rise of "National Outlook" Movement and Islamist politics in the 1970s. The anti-Semitic discourse of the National Outlook Movement and its "Islamic Unity" project were largely adopted from the thoughts of Atilhan and the IDP.

Key Words: Turkey, Islam Democrat Party, Cevat Rifat Atilhan, Anti-Semitism

GİRİŞ

İngiltere'nin, uluslararası ilişkilerde Osmanlı Devleti'ne karşı uyguladığı müttefik ve hami olma politikasını 1875-1876 yıllarından itibaren terk etmesiyle beraber İslam, Devlet-i Aliye'nin hem iç politikada hem de dış ilişkilerde kullandığı siyasal bir aktör haline gelmiştir. Padişah II. Abdülhamit, bir yandan toplumu maddi bakımdan modernleştirmek bir yandan da Avrupa destekli ayrılıkçı akımları önlemek için İslami nosyonu ağır basan bir devlet politikası uygulamıştır. Padişah bu bağlamda, imparatorluk dâhilinde bulunan farklı etnik kökenli Müslümanları kaynaştırmada ve bunları devlete bağlamada ortak din olan İslam'a kuvvetli

vurgular yapmıştır.¹ Padişah diğer yandan, emperyalizmin doruğunda olan ve Osmanlı Devleti'ne karşı bölücü bir politika takip etmeye başlayan İngilizlere karşı halifelik gücünü öne çıkarmış ve sömürgelerinde milyonlarca Müslüman barındıran İngilizleri gerektiğinde cihat çağrısında bulunmakla tehdit etmiştir.²

II. Abdülhamit'in siyasi iktidarını ilahi hukuka dayandırmasına karşın, ardılı İttihat ve Terakki Partisi, iktidarı "halk" adına ve Kanun-u Esasi'de ifadesini bulan özgürlükler adına ele geçirmiştir. Başlangıçta, imparatorluğun bütünlüğünü korumak için İslamcılığı ve Osmanlıcılığı destekleyen İttihatçılar, sonradan imparatorluğun gerçek varisleri olarak gördüğü Türkleri temel alan milliyetçi bir zemine kaymışlardır.³

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla birlikte, laik bir devlet modeli hedefleyen siyasi elitler; siyasi, sosyal ve ekonomik alanlarda birçok köklü inkılâp hareketi gerçekleştirmiştir. Osmanlıda devletle özdeşleşen ve hemen her alanda görülen örgütlenmenin temelini teşkil eden İslam, Cumhuriyetle birlikte devlet idaresinden yavaş yavaş arındırılmış, sadece kul ve Allah arasında cereyan eden özel bir alana indirgenmiştir. Tak parti olarak örgütlenen ve çağdaş bir demokrasiyi öngören CHP yönetimi, zaman zaman yaptığı çok partili hayata geçiş demeleriyle toplumun nabzını yoklamış ve demokrasi kültürünün gelişmesini sağlayacak önlemler almıştır. Bunların ilkinde, 17 Kasım 1924'te yılında M. Kemal'e muhalif kişilerce kurulan ve "İslam'a saygı" parolasıyla dikkat çeken Terakki Perver Cumhuriyet Fırkası, bekleneni verememiş ve 1925 yılında doğuda patlak veren dinsel karakterli Şeyh Sait İsyanı'yla ilişkilendirilerek kapatılmıştır.⁴ 12 Ağustos 1930 tarihinde, M. Kemal'in teşvikiyle Ali Fethi Okyar'a kurdurulan Serbest Cumhuriyet Fırkası da, kısa sürede rejim karşıtı unsurların istilasına uğramış ve tehlike arz edince başkanı Fethi Bey tarafından feshedilmiştir.⁵ CHP iktidarı, bu iki partinin kapatılmasını ülkede etkin olan "gerici" odaklarla ilişkilendirmiş ve İslam'ın bu unsurlar tarafından suiistimal edildiğine hükmetmiştir. Türkiye'nin çağdaş bir ülke haline gelebilmesinin ancak laikliğin kabulü ile mümkün olabileceğine hükmeden CHP iktidarı, ülkedeki İslami faaliyetlere sınırlamalar getirmiş ve İslam'ı demokratik hayatın başladığı 1945 yılına kadar otoriter bir şekilde kontrol etmiştir.⁶

Türkiye'de 1945'te Milli Kalkınma Partisi'nin kurulmasıyla birlikte tek parti iktidarı sona ermiş ve çok partili hayat yeniden başlamıştır. Yeni dönemin beraberinde getirdiği özgürlük ortamı, daha önce temsil imkanı bulamayan farklı fraksiyonlu bir çok oluşumun siyasi partiler şeklinde örgütlenmesini sağlamıştır. Bu arada İslam da, uzun bir suskunluk

¹ Kemal H. Karpat, *İslamın Siyasallaşması*, 2. Baskı, (İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2001), 764-766.

² Karpat, age, 768-770.

³ Karpat, age, 772-774.

⁴ Tarık Zafer Tunaya, *Türkiye'de Siyasi Partiler (1859-1952)*, (İstanbul: Arba Yayınları, 1952), 613-614.

⁵ Tunaya, age, 630-631.

⁶ Kemal H. Karpat, *Türk Demokrasi Tarihi*, (İstanbul: Afa Yayıncılık A. Ş., 1996), 2. Baskı, 236.

döneminden sonra örgütlenme ve siyasi hayatta yer alma fırsatı bulmuştur.⁷ Yeni kurulan partilerin birçoğunun, programlarında dine ve geleneklere vurgu yapması, İslam'ın ağırlıklı olarak Türk siyasetinde var olacağını göstermiştir. Bunlar arasında, 1951'de kurulan ve İslam adına siyaset yapan İslam Demokrat Partisi (İDP), sıra dışı programı ve kamuoyunda yaptığı yankıyla farklı bir yere sahip olmuştur.

İDP, Haluk Karabatak'ın bir makalesi⁸ ve bazı yayınların kısmen değinmesi dışında akademik bir araştırmaya konu edinmiş değildir. Karabatak, partinin kuruluş ve kapatılış aşamalarına dair ayrıntılı bilgi vermesine karşın, partinin programı ve kamuoyunda meydana getirdiği yankılar üzerinde fazla durmamıştır. Bu makale, İDP'nin kuruluş, örgütlenme, kapatılış ve Türk siyasetine etkilerini ele alarak Türk siyasetindeki yerini saptamayı hedef almaktadır.

İslam Demokrat Partisi'nin Kuruluşu ve Faaliyetleri

İDP, demokratik hayatla gelen partiler arasında, İslam Koruma Partisi'nden sonra "İslam" adını kullanan ikinci partiydi.⁹ Parti, 27 Ağustos 1951'de İstanbul'da kuruldu.¹⁰ Partinin merkezi, Beyazıt Bakırcılar'da, Mühürdar Emin Paşa Sokak'ta bulunan 34 numaralı Mercan Apartmanı'nın 4 numaralı dairesiydi.¹¹ İDP Esas Programına göre, partinin 16 kurucusunun isimleri ve meslekleri aşağıdaki gibiydi:

1. Cevat Rifat Atilhan, 2. Zühtü Bilimer (emlak sahibi, muharrir, mütefekkir), 3. Kerim İnan (emekli albay), 4. Mahmut Reşat Uluğhan (mühendis), 5. Hakkı Sadık Acaralı (emekli bahriye zabiti), 6. Şükrü Öz Saraçoğlu (muharrir), 7. Nuri Çallı (emekli albay), 8. Feridun Okyanus (emekli binbaşı), 9. İbrahim Galip Hamikoğlu (emlak, arazi sahibi), 10. Hacı Nuri Erdoğan (tüccar ve emlak sahibi), 11. A. Naci Yeter (terzi), 12. Mehmet Reşat Düşünür (inşaatçı), 13. Ahmet İlkol (bakal ve kütüphaneci), 14. Neşet Aslın (marangoz fabrikası sahibi), 15. Şevket Üzümcü (inşaat ustası), 16. Mahmut Düşünür (marangoz).¹²

⁷ Şaban Sitembölükbaşı, *İslamın Yeniden İnkişafı (1950-1960)*, (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1995), 16-18.

⁸ Haluk Ö. Karabatak, "İslam Demokrat Partisi", *Tarih ve Toplum*, 22:130, (1994): 196-205.

⁹ İslam Koruma Partisi, 19 Temmuz 1946'da İstanbul'da kurulmuştur. Kurucuları; Nemci Güneş, Mustafa Özbek ve Özbek Ziya Süer'dir. Part maksadını; "her türlü siyaset ve siyasi partilerden uzak olarak sırf İslam medeniyeti, tesanüdü, menfaati, sevgi, yardım ve birliği koruma" gayesi olarak belirlemiştir. Parti, adındaki "parti" ibaresine rağmen kendini bir parti oluşumu olarak görmemiştir. Hiçbir siyasi faaliyet gösteremeyen parti, 12 Eylül 1946 tarihinde Örfi İdare kararı ile kapatılmıştır. Bkz. Tarık Tunaya, age., 708-709.

¹⁰ "Müjde", *Büyük Cihad*, 31 Ağustos 1951.

¹¹ "İslam Demokrat Partisi haberleri", *Büyük Cihad*, 26 Ekim 1951.

¹² *İslam Demokrat Partisi Esas Programı*, (İzmir: Teknik Basımevi, 1952), 15-16. Tarık Zafer Tunaya, partinin kurucu sayısını 15 olarak vermiştir. Partinin esas programında yer alan Mahmut Reşat Uluğhan ve Şükrü Öz Saraçoğlu, Tunaya'da yer almazken, Tunaya'nın yer verdiği Hamit Tekinsoy (emekli yarbay) da partinin esas programında yer almamaktadır. Bkz: Tunaya, age, 742-743. İDP'nin propaganda organları *Hür adam* ve *Büyük Cihad* gazetelerinde önceden yayımlanan fakat resmileşmeyen parti nizamnamesine göre, parti kurucularının sayısı on yedi olarak görülmektedir. Bkz: "İslam Demokrat Parti Nizamnamesi", *Hür adam*, 14 Eylül 1951 ve "İslam Demokrat Partisi

Partinin genel başkanlığını Cevat Rifat Atilhan yapmaktaydı. Elli dokuz yaşında emekli bir Osmanlı subayı olan Atilhan; Balkan Savaşları, I. Dünya Savaşı ve Milli Mücadele’de bulunmuş, bu savaşlarda gösterdiği cesaret ve kahramanlıkla temayüz etmişti. Milli Mücadele sonrasında henüz yüzbaşı rütbesindeyken emekli olan Atilhan, basın hayatına atılmış, kaleme aldığı çok sayıda Yahudi ve Mason aleyhtarı yayınıyla kamuoyunda dikkat çekmişti.¹³

Deneyimli bir siyasi geçmişe sahip olan Atilhan, demokratik sürecin ilk partisi olan Milli Kalkınma Partisi’nin Hüseyin Avni Ulaş ve Nuri Demirağ’la birlikte üç kurucusundan biriydi.¹⁴ İslami eğilimli olan parti, ekonomide liberal sistemi ve dış politikada Müslüman ülkelerin işbirliğini öngören “İslam Birliği-Şark Federasyonu” projesine dayanmaktaydı.¹⁵ Genel başkanı Demirağ’ın şahsi düşüncelerinin dışına çıkamayan ve iç sorunlarını bir türlü çözemeyen parti, girdiği seçimlerde başarısız olmuş ve Demirağ’ın ölümünden sonra dağılma sürecine girmiştir. Atilhan, Milli Kalkınma Partisi’nin kurulmasından kısa süre sonra Başkan Nuri Demirağ’la anlaşmazlığa düşmüş ve partiden ayrılmıştı. Atilhan, 1947’de İslami esaslara dayanan Türk Muhafazakâr Partisi’ni¹⁶ kurmuş ve partinin genel başkanlığını üstlenmiştir. Komünizme ve Yahudiliğe karşı cephe alan ve dış ilişkilerde bir “Türk-Arap Birliği” hedefleyen parti¹⁷, faaliyet gösterememiş ve kendiliğinden dağılmıştır. Atilhan, sonradan maiyetiyle birlikte Necip Fazıl Kısakürek’in kurduğu Büyük Doğu Cemiyeti’ne iltihak etmiş ve cemiyetin genel başkan yardımcılığına getirilmişti.¹⁸ Fakat, Kısakürek’le düştüğü fikir ayrılığı cemiyeti terk etmesine neden olmuştu. İslami temeller üzerine inşa edilen cemiyet¹⁹, aklın ve inancın rehberliğinde bir politik anlayış hedeflemiş ancak, hedeflediği 1950 ve 1954 seçimlerine girememiş ve yaşadığı ekonomik sıkıntılardan dolayı kendi kendini feshetmiştir.

İDP’nin kurucuları arasında Atilhan’la birlikte, Kerim İnan, Hakkı Sadık Acaralı, Nuri Çallı ve Feridun Okyanus gibi emekli askerler dikkat çekmektedir. Üyelerden Zühtü Bilimer, İstanbul’da 30 Eylül 1949 tarihinde kurulan Toprak, Emlak ve Serbest Teşebbüs Partisi’nin kurucuları arasında da yer almıştı.²⁰ Mahmut Düşünür, daha önce BDC’nin bünyesinde yer almış ve Atilhan’la birlikte Cemiyetin İzmir sorumluluğunu üstlenmişti.

Nizamnamesi”, *Büyük Cihad*, 28 Eylül 1951. Partinin ilk nizamnamesi, Dâhiliye Vekâletinin bazı hususlarda düzeltilmesi istemiyle geri gönderilmiştir. Yenilenen ve kabul edilen nizamname, *İslam Demokrat Partisi Esas Programı* adıyla basılmış olup, ayrıca *Büyük Cihad* gazetesinde de yayımlanmıştır. Bkz: “İslam Demokrat Partisi Esas Programı”, *Büyük Cihad*, 8 Şubat 1952.

¹³ Cevat Rifat Atilhan hakkında ayrıntılı bilgi için bkz: Celil Bozkurt, *Yahudilik ve Masonluğa Karşı Cevat Rifat Atilhan*, (İstanbul: Doğu Kütüphanesi, 2012), 413s.

¹⁴ Tunaya, age, 639.

¹⁵ *Türkiye’de Siyasi Dernekler II*, (Ankara: İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Neşriyatı, 1950), 111-125.

¹⁶ Tunaya, age, 710.

¹⁷ *Türk Muhafazakar Partisi*, (İstanbul: Sinan Basımevi, 1947)

¹⁸ “Umumi İdare Heyeti”, *Büyük Doğu*, 18 Ağustos 1950.

¹⁹ “Büyük Doğu Cemiyeti Ana Nizamnamesi”, *Büyük Doğu*, 2 Temmuz 1949.

²⁰ Tunaya, age, 736.

Parti, Umumi Riyaset Divanı'nın, 15 Ekim 1951 tarihinde Atilhan başkanlığında yaptığı toplantıda, Zühtü Bilimer'i Umumi Reis Vekilliğine, Albay Kerim İnan'ı da Umumi Kâtipliğe getirmiştir. Divan, partinin ilk faaliyete geçen şubesi olan Malatya il teşkilatını telgrafla kutlamıştır. Aynı toplantıda, Menemen, Karşıyaka, Ulus, Samsun, Amasya, Gerze, Hopa, Erzurum, Adapazarı ile İstanbul ve Kocaelinin tüm kazaları açılmaya hazır hale getirilmiştir. Bunlardan başka 191 şubenin açılması için de partiye müracaat yapılmıştır.²¹

Umumi Riyaset Divanı, Parti'nin Merkez İdare Meclisi'ni aşağıdaki üyelerden oluşturmuştur:

1.Nuri Çallı, 2. Osman Yüksel Serdengeçti, 3. Hakkı Sadık Acaralı, 4. İbrahim Gür, 5. Ferudun Okyanus, 6. Şükrü Özsaraçoğlu²²

İDP, propaganda organı olarak İstanbul'da *Hür adam*, Samsun'da *Büyük Cihad*, Bursa'da *Yeşil Bursa*, Eskişehir'de *Yeşil Nur* ve Konya'da yayın yapan *Yeni Meram* gibi milliyetçi muhafazakâr gazeteleri kullanmaktaydı. Ayrıca, *Sebilürreşad* ve *Serdengeçti* ve *Hür adam* gibi muhafazakâr yayınlar tarafından da desteklenmekteydi. Atilhan, İstanbul'da Sinan Omur tarafından çıkarılan *Hür adam* gazetesinin aynı zamanda idari müdürlüğünü de yürütmekteydi. Genel başkan Atilhan, özellikle *Büyük Cihad*'da bir yandan İDP'nin kurulma nedenini ve partinin hedeflerini açıklarken bir yandan da CHP ve DP'yi eleştiren şiddetli yazılar yazmaktaydı.

Haluk Ö. Karabatak, parti tabanının Büyük Doğuculara dayandığını ve Atilhan'ın Necip Fazıl'la yakın ilişkilere sahip olduğunu belirtmektedir.²³ Partinin büyük oranda BDC mirasına dayandığı doğru olmakla birlikte, Atilhan'ın bu dönemde Necip Fazıl'la bir ilişkisi söz konusu değildir. Atilhan, Necip Fazıl'la yaşadığı bazı fikri ayrılıklar nedeniyle Cemiyetten ihraç edilmiş ve ikilinin yolları kesin olarak ayrılmıştır.²⁴ Bundan dolayı, Necip Fazıl'ın dargın bulunduğu Atilhan'a ve dolayısıyla İDP'ye destek vermesi söz konusu olmamıştır.

İDP, kısa zamanda hızlı bir teşkilatlanmaya gitmiştir. Umumi Riyaset Divanı'nın dördüncü toplantısında alınan bir kararla Aşkale kazası faaliyete geçirilmiştir. Aynı toplantıda, Bursa vilayet teşkilatının kurulması için 12 Kasım 1951 tarih ve 4 no'lu kararla ilgili heyete salahiyet verilmiştir.²⁵ İDP'nin Bursa İl Teşkilatı Ziya Baloğlu başkanlığında açılmıştır.²⁶ Açılış töreninde parti binasına sancak çekilmiştir. Parti yetkililerinin dualı açılış merasimine il

²¹ "İslam Demokrat Partisi Haberleri", *Büyük Cihad*, 26 Ekim 1951.

²² "İslam Demokrat Partisi haberleri", *Büyük Cihad*, 9 Kasım 1951.

²³ Karabatak, agm, 199.

²⁴ Bu anlaşmazlık için bkz: "Hususi ihraç", *Büyük Doğu*, 18 Mayıs 1951.

²⁵ İDP'nin Bursa il teşkilatı üyeleri şu isimlerden oluşmaktaydı: Abdullah Aktoprak, Hacıemin Kireçtepe, Mehmet Ziya Baloğlu, Avukat Mesut Gülensoy, Hasan Gülensoy, Hacı Mustafa Kahraman, Ahmet Korurlar, Mustafa Durukan, Haşim Dilbil. Bkz: "İslam Demokrat Partisi haberleri", *Büyük Cihad*, 23 Kasım 1951.

valiliği tarafından izin verilmemiştir. Buna sert tepki gösteren İDP, yayın organı *Büyük Cihad*'da hükümeti çifte standart yapmakla suçlamış ve aşağıdaki açıklamayı yapmıştır:

“Müslüman Türk kanıyla sulanmış ve elde edilmiş bir vatan toprağı üzerinde hükümet makamları elleriyle Efeste Hristiyan merasimi yapılmasına delalet eder ve Hristiyanlar her türlü dini merasim yaparken Demokrat İngiltere ve Demokrat Amerika'da Çörçil ve Mister Trumanın dualar ve dini merasimlerle yeni yılları tes'it etmelerine mukabil, bizdeki bu tahdidin halk arasında iyi tesirler bırakmadığı bildirilmektedir”²⁷

İDP'nin Bursa il teşkilatının açılışında parti binasına sancak çekmesi ve dualı açılış merasimi için hükümetten resmi izin talebinde bulunması, partinin “dini siyasete alet ettiği” şeklinde yorumlanacak ve hakkında açılacak kapatma davasında savcılık makamının öne sürdüğü kapatılma nedenlerinden biri olarak gösterilecektir.

İDP'nin Anadolu'da açtığı diğer şubeler, Keçiörlü²⁸, Ulus²⁹, Menemen³⁰, Ödemiş ve Milas³¹ idi. Bundan başka, Zile ve Of'a da şube açmaları için salahiyyet verilmiştir.³² İDP, Tunaya'nın verilerine göre, takriben 10 vilayette 150 kadar şubeye ve iki bini aşan üyeye sahip olmuştur.³³

Partinin Programı ve Savunduğı Görüşler

İDP, devlet ve toplum ilişkilerini düzenleyen 45 maddelik idealist bir nizamnameye sahipti. İlk 22 madde, partinin değişik konulardaki görüşlerini ve hedeflerini içerirken, diğer maddeler de merkez ve taşra yönetimlerini düzenleyen kuralları içermekteydi. Buna göre, partinin programı, savunduğı görüşler ve ön gördüğü hedefler şöyle değerlendirilebilir:

Amac

İDP, kuruluş amacını;

²⁶ “İslam Demokrat Partisi”, *Hür adam*, 25 Ocak 1952.

²⁷ “İslam Demokrat Partisi haberleri”, *Büyük Cihad*, 1 Şubat 1952.

²⁸ İDP'nin Keçiörlü Şubesi'nin başkanlığına Mehmet Çatal, başkan vekilliğine Ali Gürbüz, sekreterliğine Süleyman Çulal, muhasipliğine Mustafa Şambayatlı, üyeliklerine de Mehmet Özerdem, Hüseyin Candan ve Mehmet Akman getirilmiştir. Bkz: “İslam Demokrat Partisi haberleri”, *Büyük Cihad*, 18 Ocak 1952.

²⁹ İDP'nin Ulus Şubesi başkanlığına eski belediye başkanlarından Nuri Gençtürk getirilmiştir. Bkz: “İslam Demokrat Parti haberleri”, *Büyük Cihad*, 25 Ocak 1952.

³⁰ İDP'nin Menemen Şubesi, 18.1.1952 tarihinde açılmıştır. Kurucuları; Ahmet İlkol (Başkan), Salih Güler, Ulvi Çulha, İshak Tosun, M. Ali Çıtak, Ali Güvendik idi. Bkz: “İslam Demokrat Parti haberleri”, *Büyük Cihad*, 25 Ocak 1952.

³¹ “İslam Demokrat Partisi haberleri”, *Büyük Cihad*, 8 Şubat 1952.

³² İDP'nin Zile şubesi için salahiyyet verdiği kişiler şunlardı: Galip Kurucu, Abdullah Ergüzel, Burhan Cahit İspir, İzzet Çakır, Sabri Işık, Sadık Yön, Kazım Özcan, İsmet Türkaydın, Saadettin Özbiber ve Dursun Topçu. İDP'nin Of şubesi için, Millet Partisi eski ilçe başkanı Halim Çakıroğlu'na salahiyyet verilmiştir. Bkz: “İslam Demokrat Partisi Haberleri”, *Büyük Cihad*, 8 Şubat 1952.

³³ Tunaya, age, 743.

“Maddi ve manevi ölçülerle ve bütün mana ve şumuliyle Türk milletini medeni âlemde mümtaz ve tarihiyle, şerefli mazisine layık bir refah ve ümran seviyesine çıkarmak ve Türk vatanını en ameli ve yapıcı sistemlerle ve cezri çalışmalarla baştanbaşa imar etmek...”³⁴

şeklinde açıklamıştır.

Parti; “ahlak, anane, adalet, çalışma, iş ve hürriyet” şeklinde belirtilen altı umde üzerine oturtulmuştur. Parti, programının amacını: “Milleti iş ve ekmek sahibi yapmak. İçerde ve dışarıda kuvvetli, kudretli, hür ve mesut bir millet ve hükümet görmektir.”³⁵ şeklinde özetlemekteydi.

Din

İDP, Türk milletinin tarihi boyunca bağlı kaldığı tüm kutsi, ahlaki, harsi ve içtimai prensip ve akidelere bağlı kalırken; milletin ananesine, milliyetine ve mukadderatına olan bağlılığını da her türlü görünür görünmez tecavüz ve müdahalelere karşı korumayı esas almaktaydı. (Madde: 1) Parti, bu maddeye uygun olarak, Türk anayasasına CHP’nin umdeleri olarak girdiğine inandığı “bütün demokrasiye zıt” kanunları hemen kaldıracaktı. (Madde: 2)

Atılhan, Anayasanın ikinci maddesinde belirtilen Türkiye Devleti’nin niteliklerini CHP umdeleri olarak görmekte ve bunların gerçek bir demokrasiyle bağdaşmayacağını savunmaktaydı.³⁶

İDP, laiklik ilkesinin pratikte uygulanışını değişik açılardan eleştirse de, “Türk bayrağının gölgesinde yaşayan tüm insanların din ve vicdan özgürlüğünü garanti” ederek laikliğin işlevsel yönünü benimsemekteydi.(Madde: 4)

İDP, milletin isteklerine ve milli menfaatlerine uygun olmayan, karakterine aykırı, manaları açık olmayan, birçok farklı yorum ve anlama neden olan prensiplerin kanun yoluyla ve millet isteği ile kaldırılmasındaki kararlılığını dile getirmekteydi. Ayrıca, okullardaki ders programları da bu yönde düzenlenecekti. (Madde:3)

İDP’nin bu maddeyi müphem bırakması, milletin “istek, menfaat ve karakterine uymayan” prensiplerin ne olduğunu açıklamaması özellikle basının liberal kesiminde tartışma konusu olmuştur. Partiye, laiklik karşıtı bir görüntü kazandıran bu müphemiyet partiyi günden güne laiklik tartışmalarının odağına sokmuştur.

Siyonizm, Komünizm ve Masonlukla Mücadele

Parti lideri Atılhan, Siyonizm’i ve bunun ileri karakolu gördüğü Komünizm ve Masonluğu, “İslamiyet’in ve Türklüğün ezeli düşmanları” olarak nitelendirmekte ve bu cereyanlarla mücadelenin ancak tüm toplumun desteğini alan siyasal bir örgütlenmeyle

³⁴ *İslam Demokrat Partisi Esas Programı*, 2.

³⁵ *Age*, 2.

³⁶ Cevat Rifat Atılhan, “Milletin bağrına saplanmış altı kazık, yerlerinden çıkmadıkça, Demokrasi bir serabdır”, *Hür adam*, 16 Ekim 1951.

mümkün olabileceğini düşünmekteydi.³⁷ İDP bu bağlamda, Komünizm ve Farmasonluk gibi uluslararası özellik taşıyan tüm “gizli ve devirici kuvvetlerin” faaliyetlerini kesin olarak yasaklamaktaydı. (Madde: 5) Ayrıca, partiye üye olup da, “komünist ve farmason cemiyetlerine girenler veya meyli olduğu anlaşılınlar” parti haysiyet divanı tarafından partiden ihraç edileceklerdi (Madde: 43) Atılhan, “bir daha bu milletin mukadderatına Siyonist ve Farmasonu asla hâkim kılmayacağız. Yüzbinlerce temiz vatandaşla görüştükten sonra olanca saffet ve cesaretimle ve katiyetle bunu söyle söylüyorum”³⁸ diyerek bu husustaki kararlılığını vurgulamaktaydı.

Atılhan’ın, Siyonizm’in emrinde gördüğü “şer” güçlerden biri de dönmelikti. Atılhan, İDP’nin, “Allah ile hiçbir alakaları olmayan, Müslüman olmadıkları halde Müslüman ismi taşıyan, Musa dinine dahi bağlı olmayıp gizli din, gizli kan ve gizli emeller besleyen” dönmelikle kararlılıkla mücadele edileceğini ve “şer” faaliyetlerine son verileceğini belirtmekteydi.³⁹

Milletvekili Seçimi

İDP, milletvekili seçimini her yüz bin kişiye bir milletvekili düşecek şekilde düzenlemiştir. (Madde: 6)

Ayan Meclisi

İDP, Yasamada “Ayan Meclisi” kurulmasını öngörmekteydi. Bu meclis, her ilden gelecek bir temsilcinin oluşturduğu toplam 63 üyeden oluşacaktı. Ayanların seçimi, millet tarafından ve hayat boyu kaydıyla olacak ve ayanların beşte birlik kısmı eksilmedikçe yenileri seçilmeyecekti. (Madde: 6)

Yasamada Ayan Meclisinin kurulması, Atılhan’ın daha önce bünyesinde yer aldığı MKP ve TMP nizamnamelerinde de yer almıştı. Partinin ön gördüğü “Ayan Meclisi”, 1961 Anayasası’nda “Cumhuriyet Senatosu” şeklinde yer alacaktı.

Adalet İşleri

Adaleti “mutlak ve esas” gören İDP, adliyi her türlü nüfuz ve tesirden uzakta müstakil bir kurum olarak düzenlemektedir. Adli işlerin süratle yürütülmesi ve sonuçlandırılması için tüm tedbirlerin alınacağını belirten parti, Ceza ve Hukuk mahkemelerinin usullerinden kaynaklanan gecikmelerin giderileceğini vurgulamaktadır. Parti,

³⁷ İDP lideri Atılhan’ın, partisinin Yahudilik, Siyonizm ve Farmasonluk hakkında takip edeceği siyaseti anlattığı yazılarından bir kaçı için bkz: Cevat Rifat Atılhan, “Dağınık olmanın ve teşkilatsızlığın cezasını çekiyoruz”, *Büyük Cihad*, 4 Ocak 1951; “Geçtiğimiz yol çetin ve mesuliyetli, güttüğümüz hedef muazzam ve mukaddestir”, *Büyük Cihad*, 14 Aralık 1951; “Bu menfur ve esrarengiz siyonist tekkeleri”, *Büyük Cihad*, 21 Aralık 1951; “Bir daha bu milletin mukadderatına Siyonist ve farmasonu asla hâkim kılmayacağız”, *Büyük Cihad*, 14 Mart 1952.

³⁸ Cevat Rifat Atılhan, “Bir daha bu milletin mukadderatına Siyonist ve farmasonu asla hâkim kılmayacağız”, *Büyük Cihad*, 14 Mart 1952.

³⁹ Cevat Rifat Atılhan, “Dönmeliğin Türklüğe tahakküm ve müdahalesi bertaraf edilecektir”, *Büyük Cihad*, 11 Nisan 1952.

adalette istinaf mahkemelerinin kurulmasından yana olup (Madde: 8), basın davaları için ayrı mahkeme ve kanunlardan yana değildir. Ayrıca, barış zamanlarında askeri ve örfi mahkemeler kurulmasını uygun görmemektedir. (Madde: 9)

Kamu Görevi

İDP, devlet idare sistemini; “tevsii mezuniyet ve geniş salâhiyetli mesuliyet” esası üzerine kurmaktadır. İdare memurluklarında terfi esas alınacak, “eser meydana getirmeyen, bugün şahidi olduğumuz gerilikler ve perişanlıklara çare bulamayan, mesuliyetten korkan, beceriksiz memurların kıdem ve hizmetleri ne olursa olsun” terfileri yapılmayacaktı. Bunlar içinde, memlekete faydalı kalkınma işlerine hizmet eden, yurdun imarına ve milletin lehine çalışanların gayrisi tasfiye edilecekti. Başarılı ve yapıcı idare amirleri geniş miktarda ödüllendirilip terfi ettirilecekti. Memurların ve serbest vatandaşların sosyal hayattaki yeri ve itibarı, vatana yaptıkları hizmet ve fedakârlıkları ölçüsünde olacaktı. (Madde: 10)

Ülkenin İmarı

İDP, aynen TMP nizamnamesinde olduğu gibi, ülkenin imarı için bir İmar ve İskân Vekâleti kuracaktı. Bu vekâlete geçici kanunlarla belli bir süre için olağan üstü yetki ve finansal kaynak sağlanacaktı. Vekâlet, “milli kalkınma vazifesi”ni kısa zamanda gerçekleştirmek için imar bölgelerinde çalışma kabiliyetinde olan tüm vatandaşlara, mühendis, mimar, usta ve kalfalara mecburi vazife verme yetkisine sahip olacaktı. Vekâlet, ülke imarı için gerekli çimento fabrikaları ve çalışacak inşaat usta ve kalfalarını yetiştirecek bölgesel meslek okulları açacaktı. Aynı zamanda, zaruri gördüğü yerlerde iş saatlerinde kahvehaneleri kapamak ve aylak gezenleri de işe sevk edebilme yetkisine sahip olacaktı. (Madde: 11)

İstanbul’un İdaresi

İDP, “tabiatın milletimize bir lütfu” olarak gördüğü İstanbul’un, imar ve gelişimi için özel bir madde düzenlemiştir. Buna göre, İstanbul’un layık olduğu ekonomik ve sosyal gelişimi için yabancı ülkelerden uzmanlar getirtilecekti. Devlet, bu şehrin idaresi için her sene geniş bir tahsisat ayıracak ve sivil vatandaşların da sermayesiyle katılabileceği bir milyar liralık bir “İmar Bankası” kuracaktı. İstanbul’un en güzel yerlerini işgal eden depolar ve devlete ait binalar uygun semtlere taşınarak İstanbul’un güzellikleri meydana çıkarılacak ve buralar vatandaşın hizmetine sunulacaktı. (Madde: 12)

İşçi Hakları

Komünizm’le mücadeleyi bayraklaştıran İDP, komünizm’in işçilerin hak ve özgürlüğünü propaganda malzemesi yaparak toplumlara nüfuz ettiğini ve manevi yapılarını çökerttiğini düşünmekteydi. Parti, bunu önlemek için, işçilere “insan olma şeref ve haysiyetiyle mütenasip” düzeyde bir geçim standardı getirileceğini vaat etmekteydi. (Madde: 13)

Eğitim

İDP, eğitim ve kültür Türk milletinin ilerlemesinin tek yolu olarak görmekteydi. İlköğretim mecburi tutulacaktı ve 6 yaşından itibaren 7 yıl devam edecekti. Köylerin durumu düzelinceye kadar ve her köy en az 200 ev oluncaya kadar köylerde okul açılmayacaktı. İlkokullar; nahiye merkezlerinde, parasız ve yatılı olacaktı. Köy çocukları, bu okullarda tüm medeni konfor ve hayat şartlarına sahip olacak ve bu yedi yıllık süreçte büyük bir özveri ve ihtimamla yetiştirileceklerdi. Çocuklar, Türk milletinin yüksek medeniyet seviyesini yakalamasına gerekli olan tüm bilgileri bu zaman zarfında öğrenecek ve burada aldıkları eğitimle medeni insanlar gibi yaşamayı, köyünü sevmeyi ve imar etmeyi bileceklerdi. Sağladıkları aydınlanma ile her türlü hurafe ve Yahudi uydurmalarından arındırılmış Müslümanlığın tüm ulvi ve ahlak prensiplerini burada öğreneceklerdi. Parti, eğitim sürecinin en önemli unsuru olarak gördükleri öğretmenlere de hak ettikleri hakları ve refah seviyesini sağlayacağını vaat etmekteydi. (Madde: 14)

Temel eğitime büyük önem veren İDP, çok sayıda üniversiteli gencin işsiz kaldığından hareketle, yüksek tahsili bazı şartlara bağlama niyetindedir. Ayrıca, yüksek tahsilde meslek okullarını artırmayı planlayan parti, üretici ve girişimci bir gençlik yetiştirme hedefindedir. “Asırlarca inisiyatif kullanamayan, hayatını devlet hizmetine adanmış, servetini ve ticaretini kaptırmış memleket evlatları” her türlü radikal tedbirle korunacaktı. Köydekiler başta olmak üzere, tüm Türk çocukları, kendilerinin vatanın gerçek sahibi olduklarını hissedecek ve onun tüm nimetlerinden faydalanarak vatanına daha sıkı bağlı kalacaklardı. (Madde: 15)

Dil

Dili, kültürün temeli gören İDP, onu her türlü karmaşa ve etkiden korumayı bir devlet politikası olarak görmektedir. (Madde: 16)

Köy Kalkınması ve Köycülük

İDP, köy kalkınmasına programında geniş yer ayırmıştır. Parti, nüfusunun yüzde sekseninin köylü olduğunu vurguladığı Türkiye için köy kalkınmasını “baş davası” olarak görmekteydi. Anadolu köylerinin tipik bir Orta Afrika sefaleti içinde olduğuna inanan parti, köylünün sahip olduğu hayrete şayan çalışkanlığı ve emsalsiz uysallığı, onun kol ve beden kuvvetiyle köylerin kısa zamanda kalkınabileceğini öngörmekteydi. İDP, köy kalkınması için öncelikle köylerin en az 200 evden oluşması gerektiğini ve bu sayının altında eve sahip köylerin ya ev sayısının artırılmasını ya da diğer köylerle birleştirilmesini öngörmekteydi. Parti, köy ve köylünün kalkınması için geniş ölçekli bir program belirlemiştir. (Madde: 17)

Türkiye'nin kalkınmasında köylerin üretkenliğine başat rol biçen İDP, ülkenin bir tarım toplumu olduğundan hareketle, üretimde ziraat işlerini modernize etmeyi ve kalkınmayı topraktan başlatma amacındaydı. Bu konuda Ziraat Vekâleti, köylüyü kara sabandan kurtarıp onu en modern zirai usullerle donatacaktı. Ziraat memurları ve yardımcıları, köylerde bilfiil çalışarak köylüye rehberlik edecek ve hizmetine karşılık olarak da belli bir hisse alacaktı. Böylelikle, köylünün ziraat bilgisi ve görgüsü de gelişecekti. Yatılı ilkokullarda okuyan

çocuklara okul süresince ziraat işleri teorik ve pratik olarak öğretilenecekti. Nahiye merkezlerinde bulunan bu okullar, bir çiftlikte bulunması gereken tüm alet ve teçhizata sahip olacak ve okul çocukları hayvan yetiştirmeyi fenni şekilde öğrenip bunların ürünlerinden istifadeyle gürbüzleşeceklerdir. (Madde: 19) İDP, ülkeyi yerli ve yabancı ziraat uzmanlarına baştan başa tetkik ettirip üretimi çeşitlendirmeyi planlamaktaydı (Madde: 20)

Nüfus Planlaması

İDP, ülke kalkınmasında nüfusun potansiyel bir güç olduğunu düşünmekteydi. Bu nedenle, evlenmeyi ve doğumu ülkenin “milli davası” görmektedir. Evlenmeyi teşvik için, bekâr vatandaşların vergilerine zam yapılacak ve bekar memurların terfileri de geciktirilecekti. (Madde: 18)

Ekonomi

İDP ekonomide, devletçiliğe karşı serbest teşebbüsü savunmaktaydı. Bu bağlamda devlet, deniz işletmesine ancak yardımcı ortak olarak girebilecek ve tekel idareleri hemen kaldırılacaktı. Tekel şirketlerinin hisse senetleri, bir elde toplanmamak şartıyla anonim şirket haline getirilecek ve mümkün mertebe millet bu hisselerle ortak edilecekti. (Madde: 21)

Umdelerinden birini “ahlak” olarak belirleyen İDP, bu kavramı devletin ve toplumun tüm birimlerinde uygulama ve bunu koruma çabası içindeydi. Buna yönelik olarak, makam ve memuriyet nüfuzunu millet aleyhine kullanarak haksız servet yapan ve bu şekilde milli bünyenin ahlaki, siyasi ve iktisadi ahengini bozarak milli serveti yurt dışına çıkaranlar, zaman aşımı affına uğramaksızın mahkeme edilecekler ve durumları hükme bağlanacaktı. Böyle kişilerin, gayri meşru malları müsadere edilecek ve kendileri de medeni haklardan mahrum bırakılacaklardı. (Madde: 22)

İDP başkanı Atılhan, Milli Mücadele’de katkısı olmadığına inandığı birçok insanın yurt kaynaklarını kullanarak haksız servet edindiğini düşünmekte ve buna kayıtsız kalan DP iktidarını da hırsızlara göz yummakla suçlamaktaydı. Özellikle, CHP içindeki bazı kadroların “kırk haramiler çetesi” oluşturarak ülke kaynaklarını hoyratça harcadığını ve İDP’nin buna sessiz kalmayacağını vurgulamaktaydı.⁴⁰

Dış Politika

Batıyı, İslam dünyasını siyasi ve ekonomik yönden sömüren emperyalist bir güç olarak niteleyen parti lideri Atılhan, buna çare olarak, Türkiye’nin önderliğinde bir “İslam Birliği” kurulması gereğine inanmaktaydı. Türkiye’yi; tarihi, kültürel ve dini bağlarla İslam dünyasına eklemlen Atılhan, devlet adamlarını, İslam dünyasına sırt çevirmekle ve sorunlarına kayıtsız kalmakla suçlamaktaydı. Atılhan, Milli Mücadele’nin bir din savaşı olduğunu ve Türk

⁴⁰ “Eşkiyanın elinden milletin çalınmış mallarını geri almak müsadere değildir”, *Büyük Cihad*, 10 Ağustos 1951.

milletinin en müşkül zamanında İslam ülkelerinden maddi ve manevi destek aldığını, ancak savaş sonrası devlet ricalinin İslam'a ve İslam ülkelerine sırt çevirdiğini iddia etmekteydi.⁴¹

Atilhan, Türkiye Cumhuriyeti'ni, "din ve ırk düşmanı" gördüğü İsrail devletini tanımakla ve Yahudilerin, Birinci Dünya Savaşı'nda Filistin Cephesi'nde yaptığı Osmanlı aleyhtarı casusluk faaliyetlerini unutmakla suçlamaktaydı. Diğer yandan Filistin problemine de vurgu yapan Atilhan, İsrail'le savaşan yedi Arap ülkesi için, "henüz evine yerleşmemiş, silahlanmamış, diken üstünde oturan üç buçuk Yahudi'ye karşı gösterdikleri aciz ve idaresizlikleri ne Allah ne de biz unutmuş değiliz" diyerek duyduğu hayal kırıklığını belirtmekteydi.⁴²

Üyelik

Partiye, medeni haklara sahip, seçilme şartlarına haiz, kötü hali olmayan ve 22 yaşını dolduran vatandaşlar girebilirdi. Bunlar içinde, parti mefkûresine ve milli menfaatlere aykırı çalıştığı sabit olanlar, tavır ve davranışları parti için kötü örnek teşkil edenler ve partiyi alet ederek menfaat sağlayanlar, komünist ve farmason cemiyetlerine girenler veya meyli olduğu anlaşılanlar, parti haysiyet divanı tarafından partiden ihraç edilebileceklerdi. (Madde: 43)

Partinin Kamuoyunda Yarattığı Tepkiler

İDP'nin kuruluşu, bazı muhafazakâr yayınların⁴³ dışında, kamuoyunda pek yankı bulmamıştı. Özellikle liberal basın, İDP'nin kuruluşuyla neredeyse hiç ilgilenmemiştir. Ancak, partinin hızla yükselişi ve Anadolu'nun farklı illerinde birçok şube açması kamuoyunun dikkatlerini partiye çekmişti. Bunda, Genel Başkan Atilhan'ın, partinin yayın organlarında yazdığı ateşli ve polemikçi yazıların da kuşkusuz büyük rolü olmuştur.

İDP'nin adında yer alan, "İslam" ibaresinin kullanılması maksatlıydı ve parti yöneticilerine göre tarihsel bir gerçeği vurgulamaktaydı. Atilhan, İslam'ı bir dinin ibaresi olmakla birlikte, bir siyasetin, bir doktrininin de remzi olarak görmekteydi. O, demokrasiyi, modern garp demokrasisi ve İslam demokrasisi olarak ikiye ayırmaktaydı. Birincisi, 1789 Fransız İhtilali'nden sonra dünyaya egemen olan fakat Yahudilik ve Farmasonluk tarafından kontrol edilen "sahte" batı demokrasisi; diğeri de geçmişi çok daha eskilere dayanan, meşvereti ve danışmayı esas alan İslam demokrasisi idi. Atilhan, İDP'nin İslami demokratik

⁴¹ Cevat Rifat Atilhan, "İslam Demokrat", *Büyük Cihad*, 5 Ekim 1951.

⁴² Cevat Rifat Atilhan, "Tarihin ağır mesuliyetleri", *Büyük Cihad*, 19 Ekim 1951.

⁴³ İDP'nin kuruluş haberini veren yayınlardan biri de, "Müslüman Türklerin Mecmuası" sloganıyla yayımlanan muhafazakâr *Volkan* dergisiydi. Dergi, partinin kuruluşuyla ilgili yaptığı değerlendirmede; "Komünizm ve Farmasonluk gibi haddizatında beynelmilel karakter taşıyan bütün gizli ve devirici kuvvetlerin faaliyetine son verileceği" ibaresini taşıyan 5'nci maddesiyle, milletimizin elem ve ıstıraplarını tevlit eden ve vatanımızın inkısamından mes'ul olan, hali hazırda da korkunç bir teşkilatla çalışan, kuvvetini ve direktifini Siyonizm'den alan Farmasonlara karşı böyle açıkça cephe alınması, kendi müşahademize göre bütün yurttan bariz bir memnuniyete vesile olmuştur" ifadelerini kullanmaktaydı. Bkz: "İslam Demokrat Partisi", *Volkan*, S. 10, 1951.

kimliğini “İslam” ibaresiyle klasik demokrasiden ayırmakta ve onu halk egemenliğine dayalı gerçek bir demokrasi olarak tanımlamaktaydı.⁴⁴

Parti adındaki “İslam” ibaresi, liberal ve laik kesimler tarafından oldukça olumsuz karşılanmış ve basında sert tartışmalara neden olmuştur. Hüseyin Cahit Yalçın *Ulus*'ta; parti adında “İslam” ibaresinin kullanılmasını şiddetle eleştirmiş ve Komünist partiye geçit verilmeyen bir ülkede hükümet makamlarının din esasına dayalı bir partiye nasıl izin verdiğini sorgulamıştır. Parti kurucularını sorumsuzlukla suçlayan Yalçın, aşağıdaki sözleriyle laiklik vurgusu yapmıştır:

“Dünyanın en büyük toleransını en birinci prensip olarak ilan etmiş olan ve din namına hesaplaşmayı dünyada hiçbir şahsa, hiçbir makama hatta peygambere bile tanımayarak tamamıyla fert ile Halik arasında bırakan İslamiyet, kendi yüksek siyasi bir teşekküle bir tahrik ve faaliyet vasıtası olarak kullanılmasından ancak teessür duyabilir.”⁴⁵

İDP'nin Yalçın'a cevabı oldukça sert olmuştur. Genel Başkan Atilhan, Yalçın'ı Mason olmakla ve iktidar partisi DP'yi İDP'ye karşı kışkırtmakla suçlamıştır. Atilhan ayrıca, CHP'nin “kalemşöürü” dediği Yalçın'ı, tarihi 31 Mart olayının “müşevvik ve muharriki” olmakla suçlayarak hakkında uzun bir “ifşa” açıklaması da yapmıştır.⁴⁶

İstanbul'da yayımlanan, *Demokrasinin Müdafii* gazetesi, İDP'ye “aza yazmak üzere bazı gayretkeşlerin camilerde siyasi propagandaya giriştiklerini” iddia etmiş ve siyasetin “mabet hanelere” girmemesi hususunda Diyanet'in gerekli tedbirleri alınmasını istemiştir.⁴⁷ Ancak bu iddia, aynı gazetede yayımlanan başka bir haberde İstanbul Müftülüğünce tekzip edilmiştir.⁴⁸

İDP, *Demokrasinin Müdafii* gazetesini, Demokrat Parti'nin müdafaasını yaparak mümkün olduğunca resmi ilan kapma peşinde olmakla suçlamıştır. Parti ayrıca, İDP'nin yükselişini fark eden “Siyonist, Komünist ve Mason uşaklarının” “türlü tertip ve iftiralarla” gizliden gizliye veya alenen vatandaşın kafasını karıştırmaya çalıştığını hatırlatarak, partili vatandaşların uyanık olmasını istemiştir.⁴⁹

İDP'nin “İslami demokrat” kimliğine bir tepki de emekli hukuk profesörü Nimetullah Öztürk'ten gelmiştir. Öztürk, *Akın* gazetesinde, İDP'yi “31 Martta memleketi kana boyayan Derviş Vahdetinin ‘İttihadı Muhammedi Cemiyeti’ne benzeterek, Parti'nin, dini siyasete karıştıran Cumhuriyet ve laiklik karşıtı bir teşekkül olduğunu iddia etmiştir. Hükümet

⁴⁴ Cevat Rifat Atilhan, “İslam Demokrat!”, *Büyük Cihad*, 5 Ekim 1951.

⁴⁵ Hüseyin Cahit Yalçın, “İslam Demokratlar”, *Ulus*, 24 Şubat 1952.

⁴⁶ Cevat Rifat Atilhan, “Millet muvacehesinde uğursuz bir baykuşa cevap veriyorum”, *Büyük Cihad*, 7 Mart 1952.

⁴⁷ *Demokrasinin Müdafii*, 26 Şubat 1952'den naklen: “Menfaat Meydanının Yalancı Meddahına”, *Büyük Cihad*, 7 Mart 1952.

⁴⁸ Agm.

⁴⁹ Agm.

yetkililerini iş başına çağıran Öztürk, Hükümet'in İDP'ye müsaade etmemesi gerektiğini öne sürmüştür.⁵⁰ Nimetullah Öztürk'ün bu yazısı, İDP'nin kapatma davasında Savcılık makamının partinin kapatılmasına yönelik öne sürdüğü delillerden biri olmuştur.

İDP'ye yönelik suçlamalar liberal basının başka yayın organları tarafından da dile getirilmiştir. İDP, kuruluşuna hiç değinmeyen bu gazetelerin, parti büyüdükçe telaşa kapıldıklarını ve arkasından karalama kampanyasına başladıklarını iddia etmekteydi. Parti, aleyhinde propaganda yapan liberal basını, "Siyonist, Komünist ve Mason uşağı" olmakla suçlamaktaydı.⁵¹

İDP'nin adındaki "İslam" ibaresine muhafazakâr kesimden de tepki gelmiştir. Nurculuk hareketinin lideri Said Nursi, Atılhan'a Masonluk ve Komünizmle mücadelede açık destek⁵² verdiği halde İDP'ye politik destek vermekten kaçınmıştır. Atılhan'ın yakın dostu Eşref Edip'in, İDP'ye destek verme yönünde Risale-i Nur talebelerine yaptığı davet Nursi tarafından olumsuz karşılanmıştır. Nursi, "Risale-i Nur, rıza-i İlahiden başka hiçbir şeye alet edilmediğinden", talebelerinin İDP gibi "din adına" ortaya çıkan ictimai ve siyasi cereyanlara karışmasına izin vermemiştir.⁵³ Ayrıca, "İslam" adına siyaset yapmanın dine hizmet etmeyeceği gibi birçok açıdan dine ve dindarlara da zarar getirebileceği yönünde Atılhan'ı uyarmıştır. Nursi, İDP'ye karşı dini faaliyetlerde "ehvenüşşer" gördüğü DP'yi destekleyecektir.

Atılhan'ın yazdığına göre, İDP'nin kuruluşu, Dünya Yahudi basınında da yankı yaratmıştır. Amerikalı dostlarından öğrendiğine göre, Arjantin'de çıkan *Judische Woheshaw* adlı bir Yahudi gazetesi, kendisine ve İDP'nin programına sert tepki göstermiş ve aşağıdaki haberi yazmıştır:

"Filistin'de Yahudilere zulüm ve işkence yapmakla meşhur bu adamın başına geçtiği bir parti, eğer bir gün muvaffak olursa o zaman Orta doğunun ve İsrail'in vaziyeti ne olabilir? Bu adamdan Yahudiler intikamını almalı ve onun partisini hemen dağıtmalıdır"⁵⁴

Atılhan'a göre hakkında çıkan bu haber, ileride kapatılacak olan İDP'nin Yahudi komplosuna kurban gittiğinin kanıtlarından birini oluşturmaktaydı.

Partinin Kapatılması

⁵⁰ Nimetullah Öztürk, "Müslüman Demokrat Partisi", *Akın*, 29 Şubat 1952.

⁵¹ "Mason uşağı gazeteler faaliyette", *Büyük Cihad*, 7 Mart 1952.

⁵² Necmeddin Şahiner, "Bediüzzamanın dostu milis generali Cevat Rifat Atılhan", *İttihad-ı İslam*, S. 8, Temmuz 1994, 10; Bediüzzaman'ın talebesi Özer Şenler'in "Bedi-Üzzaman Said Nursi ne diyor?" adlı hatırası. Bkz: Cevat Rifat Atılhan, *31 Mart Faciası*, 6. Baskı, (İstanbul: Sinan Yayınları, 2000), 7.

⁵³ Bediüzzaman Said Nursi, *Risale-i Nur Külliyyatı, Emirdağ Lahikası*, C. 2, (İstanbul: Yeni Asya Yayınları, 1996), 1822.

⁵⁴ Cevat Rifat Atılhan, "Bizde Demokrasi Hareketleri "İslam Demokrat Partisi" niçin kuruldu, niçin kapatıldı?" 5, *Yeni İstiklal*, 8 Aralık 1965.

Başlangıçta İDP'nin adındaki "İslam" ibaresinde ve ana nizamnamesinde yasal bir engel görmeyen ve kuruluşuna izin veren hükümet makamları, partinin taşıdığı potansiyel "irtica"dan dolayı il valiliklerine bir genelge göndererek İDP'nin faaliyetleri hakkında uyanık olmalarını istemişti.⁵⁵ İDP'nin zamanla yükselişi ve bazı çevrelerin, partinin dini temellere dayandığı ve laiklik karşıtı faaliyet gösterdiği yönünde yaptığı propaganda, hükümetin resmi makamlarını harekete geçirmiştir. Dönemin İçişleri Bakanı Fevzi Karaosmanoğlu, Adalet Bakanlığına gönderdiği yazıda, İDP'nin kuruluşu sırasında belli olmayan ve ana tüzüğünde müphem tabirlerle ifade edilen amacının, son zamanlarda çeşitli yerlerde açılan parti şubelerinin faaliyetlerinin, özellikle partinin yayın organı *Büyük Cihad*'da Atılhan ve bazı parti mensuplarının dini propaganda mahiyetinde olan yazılarının, "partinin din esasına dayanan bir dernek" olduğunu gösterdiğini vurgulamaktaydı. Aynı yazıda:

"Henüz kuruluş devresinde bulunan böyle bir partinin faaliyetlerinin inkişaf ettikçe zararlı neticelerin de doğup büyüyeceği meydandadır. Bu sebeple bakanlığımız; (İslam Demokrat) partisinin feshi ile faaliyetine son verilmesi hususunun ele alınması lüzumuna kanidir."⁵⁶

denilmekteydi. Bakanlık, ilgili birimlerin yaptıkları tetkikat sonunda, İDP'nin faaliyetinin bir yandan Cemiyetler Kanununun 33. maddesine dayanarak mahkemeye aksettirilmesinin, diğer yandan da Medeni Kanunun 71. maddesine göre partinin feshi için savcılığın ilgili mahkemeye müracaatının gerekli olduğunu belirtmekteydi.⁵⁷

Bakan Karaosmanoğlu, Başbakanlık makamına sunduğu üç maddelik bilgilendirme yazısında, İDP'nin İçişleri Bakanlığınca tetkik edilen tüzüğünde din esasına istinat ettiği ve dini mevzuları kendisine gaye edindiğine dair açık bir kayda rastlanmadığından ismindeki "İslam" kelimesinden ötürü partinin teşkilinde ve faaliyete geçmesinde hukuki ve kanuni bir mahzur görülmediğini; ancak, partiyi kuran Cevat Rifat Atılhan ve bazı arkadaşlarının geçmiş durumları ve partinin adındaki "İslam" kelimesiyle tüzükte mevcut bazı müphem maddelerin mevcudiyetinin halkın dini hissiyatını istismara ve propaganda yapmaya müsait olduğunu vurguladıktan sonra, İDP'nin bazı il ve ilçelerde açtığı şubelerin faaliyetleri göz önüne alındığında "partinin din esasına müstenit siyasi bir cemiyet hüviyeti ile ve gayesi dışında hareket etmek" istediğinin müşahede edildiğini belirtmekteydi. Bakan, buna delil olarak da, Samsun'da yayımlanan ve partinin yayın organı olan *Büyük Cihad* gazetesinin 15 Şubat 1952 tarihli nüshasında yer alan "Müslüman Türklerin haftalık siyasi müstakil gazetesi" ibaresini, Cevat Rifat Atılhan'ın imzasını taşıyan "Zafer ve kurtuluş yollarında" adlı baş makede geçen "Peyderpey ve fevç fevç kadrolarına girecek Müslüman Türkler..." ifadesini, aynı nüshanın üçüncü sayfasında "İslam demokratım ben" başlıklı manzum yazıda yer alan "Partim müminlerle doludur, müminler birleşelim" şeklinde mısraların bulunmasını ve partinin Bursa şubesinin açılışı sırasında sancak çekilmesini ve dua etmek için valilikten izin istenmesini

⁵⁵ İçişleri Bakanı F. L. Karaosmanoğlu'nun Başbakanlık Yüksek Makamı'na yazdığı, 28.02.1952 tarihi yazı. Bkz: BCA, (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi), 130.10/ 79.524.29.

⁵⁶ Agb.

⁵⁷ Agb.

göstermekteydi. Bakan, İDP'nin "dikkati çeken ve memleket ölçüsünde genişleme istidadını gösteren bu zararlı faaliyetinin süratle bertaraf edilmesi mülahazası"ni arz ettikten sonra partinin kapatılması hususunda Savcılığa gerekli talimatın verildiğini belirtmekteydi.⁵⁸

Nitekim, kısa süre sonra İDP'nin Bursa şubesi hakkında dini siyasete alet etmekten dava açılmıştır. Partinin açılış gününde propaganda mahiyetinde afişlerin asıldığı ve parti organı *Yeşil Bursa* gazetesinde din propagandası yapıldığı iddiası soruşturmaya dayanak gösterilmekteydi.⁵⁹ İstanbul Cumhuriyet Savcılığının talebi üzerine, İstanbul Eminönü 2. Sulh Ceza Mahkemesi, 3519 sayılı Cemiyetler Kanununun 4919 Sayılı Kanunla değiştirilen, 9 ve 33/2 nci maddeleri mucibince, 3 Mart 1952 tarihli ve 952/121 sayılı aldığı kararla İDP'nin merkez ve şubelerinin faaliyetinin yasaklanmasına ve mallarının usulen muhafaza altına alınmasına hükmetmiştir.⁶⁰ Ardından, parti başkanı Atılhan dahil 15 kurucu üye hakkında dava açılmış⁶¹ ve partinin Ege'de bulunan şubeleri kapatılmıştır.⁶²

İDP, avukatı Abdurrahman Şeref Laç'ın aracılığıyla, Sulh Ceza Mahkemesinin verdiği kapatma kararına Asliye 2. Ceza Mahkemesi nezdinde itiraz etmiştir. Laç, İDP'nin kanun çerçevesinde faaliyet gösterdiğini ve Cemiyetler Kanununun 9. maddesinde zikredilen yasakları ihlal etmediğini beyan ederek, partinin faaliyetinin yasaklanmasının Ceza Usulü Kanunu ve Medeni Kanun hükümlerine aykırı olduğunu savunmuştur.⁶³

İDP'nin itirazını haklı bulan Asliye 2. Ceza Hâkimliği, 24 Mart 1952 tarihli kararıyla Eminönü 2. Sulh Ceza Mahkemesinin verdiği kapatma kararını kaldırmıştır.⁶⁴ Bunun üzerine İstanbul Savcılığı, İDP'nin medeni Kanunun 71. maddesine göre feshi için İstanbul Asliye 7. Hukuk Mahkemesine başvuruda bulunmuştur.⁶⁵

Mahkemenin ilk duruşması, 27 Mart 1952 tarihinde yapılmış, her iki tarafın yazılı beyanı hazır olmadığı için mahkeme başka bir güne ertelenmiştir.⁶⁶ 8 Mayıs'ta yapılan duruşmada parti başkanı Cevat Rifat Atılhan, Avukat Abdurrahman Şeref Laç ve kalabalık bir dinleyici kitlesi hazır bulunmuştur. Avukat Laç, yaptığı uzun savunmada; Savcılığın yaptığı tüm suçlamalara cevap vermiş ve öne sürülen iddiaların İDP'nin kapatılması için hukuki bir neden oluşturmadığını ileri sürmüştür. Diğer taraftan Savcılık, mahkemeye delil olarak,

⁵⁸ Agb.

⁵⁹ "İslam Demokrat Partisi hakkında tahkikat", *Vatan*, 1 Mart 1952.

⁶⁰ İçişleri Bakanı F. L. Karaosmanoğlu'nun Başbakanlık Yüksek Makamı'na yazdığı, 28.02.1952 tarihli yazı. Bkz: BCA: 130.10/ 79.524.29. Ayrıca bkz. "Müslüman demokrat Partisi dün kapatıldı", *Vatan*, 4 Mart 1952; "İslam Demokrat Partisi kapatıldı", *Cumhuriyet*, 4 Mart 1952.

⁶¹ "Kapatılan parti", *Cumhuriyet*, 5 Mart 1952.

⁶² "İslam Demokrat Partisinin Egedeki şubeleri kapatılıyor", *Cumhuriyet*, 6 Mart 1952.

⁶³ "İslam Demokrat Partisi Nasıl Kapatıldı, Tekrar Nasıl Açıldı?", *Sebilürreşad*, 125:5, (1952), 387.

⁶⁴ "İslam Demokrat Parti Haberleri", *Büyük Cihad*, 28 Mart 1952; "İslam Demokrat Partisini kapatma kararı kaldırıldı", *Cumhuriyet*, 27 Mart 1952.

⁶⁵ "İslam Demokrat Partisinin Feshi Davası", *Milliyet*, 28 Mart 1952. Savcılığın partiyle ilgili yaptığı suçlamalar hakkında bkz: "İslam Demokrat Partisi Nasıl Kapatıldı, Tekrar Nasıl Açıldı?", *Sebilürreşad*, 125:5, (1952), 388.

⁶⁶ "İslam Demokrat Parti Haberleri", *Büyük Cihad*, 4 Nisan 1952.

üyelerinden İDP'ye gönderilen iki mektup sunmuştur. Bu mektuplardan biri aşağıdaki içerikteydi:

“Sevgili kardeşim Cevat Rifat Bey, Türk milletini Yahudi ve Mason belasından kurtaracak olan Partimizin kurulduğunu sevinçle öğrendik. Allah razı olsun, Allah yardım etsin, Partinin tüzüğünden bize de gönder”⁶⁷

Mahkeme Hâkimi B.Feridun Bağana, Savcılığın ileri sürdüğü deliller ve avukat Abdurrahamn Şeref Laç'ın müdafaa ve iddiaları göz önünde tutulmak kaydıyla, Medeni Kanunun 71. maddesine göre İDP'nin amacında kanuna aykırı bir halin olup olmadığının üç kişilik bir ehli vukufa havale edilmesine karar vermiştir.⁶⁸

Bu arada Avukat Laç, Asliye Hâkimliği'nin kapama kararını kaldırmasından dolayı, Savcılık tarafından İDP'ye vurulan mühürlerin kaldırılması için İstanbul Savcılığı'na müracaatta bulunmuştur.⁶⁹ Savcılık, yazılı emir yoluna gidildiği için dosyanın Yüksek Bakanlığa sunulduğunu ve geri çevrildikten sonra dilekçenin dikkate alınarak gereğinin yapılacağını açıklamıştır.⁷⁰ Bunun üzerine avukat Laç, Başbakana ve Adalet Bakanına bir telgraf çekerek, İDP'ye vurulan mühürlerin kaldırılması için gerekli emrin verilmesini istemiştir.⁷¹

Mahkemenin havale ettiği ehli vukuf raporu, İstanbul Üniversitesi İdare Hukukundan Ord. Prof. Dr. Sıdık Sami Onar, Medeni Hukuktan Ord. Prof. Dr. Kemalettin Birsen ve Sosyoloji Bölümünden Prof. Hilmi Ziya Ülken tarafından hazırlanmış ve ilgili mahkemeye sunulmuştur. Rapor, savcılığın iddia ettiği tüm iddiaların İDP'nin kapanması için hukuki bir zemin oluşturmadığını ve Medeni Kanunun 71. maddesi kapsamına girmediğine karar vermiştir.⁷²

Ehli vukuf raporu, 3 Haziran 1952'de 7. Asliye Hukuk Mahkemesi'nde, kalabalık bir dinleyici kitlesinin huzurunda gerçekleşen duruşmada taraflara okunmuştur. İddia makamı raporu tetkik için mehil istemiş ve mahkeme de 17 Temmuz'a ertelenmiştir.⁷³ Bu arada, daha evvel kapanan Keçiborlu Şubesi mahkeme kararı ile yeniden açılmıştır.⁷⁴ 17 Temmuz'da yapılan duruşmada, Savcılık makamı, daha önce partinin meşruiyeti hakkında verilen bilirkişi

⁶⁷ İslam Demokrat Partisi Nasıl Kapatıldı, Tekrar Nasıl Açıldı?”, *Sebilürreşad*, 125:5, (1952), 396.

⁶⁸ “İslam Demokrat Parti Haberleri”, *Büyük Cihad*, 6 Haziran 1952.

⁶⁹ “İslam Demokrat Partisi Nasıl Kapatıldı, Tekrar Nasıl Açıldı?”, *Sebilürreşad*, 125:5, (1952), 396-397.

⁷⁰ Agm.

⁷¹ Agm.

⁷² Ehli vukuf raporunun tam metni için bkz: “İslam Demokrat Parti hakkında açılan davanın Ehli Vukuf Raporu”, *Büyük Cihad*, 25 Temmuz 1952; 1, 8, 15, 22 Ağustos 1952, 5 ve 12 Eylül 1952 tarihli nüshaları.

⁷³ “İslam Demokrat Partisinin durumu”, *Milliyet*, 4 Haziran 1952.

⁷⁴ “İslam Demokrat Parti Haberleri”, *Büyük Cihad*, S. 69, 11 Temmuz 1952.

raporunu tetkik ettiğini, ancak mahkemenin bu davaya bakmak için selahiyetsiz olduğunu belirtmiştir. Duruşma da başka bir güne bırakılmıştır.⁷⁵

Bu sırada, İDP'nin kapatılma sürecinde sıkça gündeme gelen partinin yayın organı *Büyük Cihad*, aldığı idari bir kararla yeni neşriyat dönemine girdiğini ve “siyasi tarafsızlık” kararı aldığını duyurmuştur.⁷⁶ Gazete, okuyucularını İDP'yle ilgili konularda Atılhan'ın yeni çıkardığı *İstikbal* gazetesini okumaya yönlendirmiştir. Gazetenin bu kararında, İDP'nin kapatılma nedenlerinden biri olarak gösterilmesi ve yazılarının “irticai” özellikler taşıdığı iddiasıyla hakkında açılan davaların şüphesiz ki büyük rolü olmuştur.

İDP'nin son duruşması, 20 Ekim 1952'de 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nde yapılmıştır. Duruşma sonunda partinin kapatılmasına ve kurucularının da onar lira para cezası ödemelerine temyize kapalı olmak kaydıyla karar verilmiştir.⁷⁷

Partinin Kapatılmasına Duyulan Tepkiler

Eminönü 2. Sulh Ceza Mahkemesi'nin, İDP'yi kapatma yönünde verdiği ilk kapatma kararının ardından, gerek parti çevrelerinden ve gerekse parti aleyhtarları çevrelerden farklı tepkiler gelmiştir. Bu tepkiler, zaman zaman basında polemige neden olmuş ve partinin nihai kapatılma kararına kadar devam etmiştir.

Partinin kapatılmasına İDP'den ilk resmi tepki, partinin kurucu üyelerinden ve partinin Malatya İl Başkanı İbrahim Galip Hamikoğlu'ndan gelmiştir. Hamikoğlu, dönemin cumhurbaşkanı Celal Bayar'a “bir vatandaş” sıfatıyla yazdığı 17 Mart 1952 tarihli şikâyet mektubunda; öncelikle 10 farklı soruda kamuoyuna cevap verilmesini istemiş ve İDP'nin adındaki “İslam” ibaresinden dolayı kapatılamayacağını vurgulamış ve CHP ile DP iktidarlarını birçok konuda kanunsuz iş yapmakla ve millet iradesini hiçe saymakla suçlamıştır.⁷⁸

⁷⁵ “İslam Demokrat Partisi Kurucularının duruşmasına dün de devam edildi”, *Milliyet*, 18 Temmuz 1952.

⁷⁶ “Gazetemizde açılan yeni bir devre”, *Büyük Cihad*, 25 Temmuz 1952.

⁷⁷ “İslam Demokrat Partisi kapatılacak”, *Milliyet*, 21 Ekim 1952. Atılhan, İDP'nin Sulh Ceza Mahkemesi tarafından kapatıldığını belirtmektedir. İddiasına göre, Ehl-i vukuf raporunun İDP lehinde karar vermesi üzerine, davanın görüldüğü 7. Asliye Hukuk Mahkemesi'nin partiyi kapatmayacağı anlaşıldığından, Hükümet harekete geçmiş, “yıldırım hızıyla” çıkardığı bir kanunla, Asliye Hukuk Mahkemelerinde rüyet eden parti kapatma davalarının Sulh Ceza Mahkemelerinde görülmesine karar vermiştir. Böylelikle, partinin kapatılmasının önünde engel kalmamıştır. Atılhan, “Partiye Hıristiyan aza kaydedilmediği için kuruculara on lira para cezasıyla partinin kapanmasına” karar verildiğini ve bu ceza meblağının temyizi olmadığı için partinin kapatılmasına itiraz yolunun da kapatıldığını belirtmiştir. Bkz: Cevat Rıfat Atılhan, “Bizde Demokrasi Hareketleri: İslam Demokrat Partisi Niçin Kuruldu, Nasıl Kapatıldı?”, *Yeni İstiklal*, 16 Mart 1966.

⁷⁸ İbrahim Galip Hamikoğlu'nun, Cumhurbaşkanı Celal Bayar'a 17 Mart 1952 tarihli açık mektubu için bkz: BCA. 030.01./ 41.243.22. Bu mektup, partinin yayın organı *Büyük Cihad* gazetesinde de yayımlanmıştır. Bkz: “Sayın Cumhurbaşkanına Celal Bayar'a Açık Mektup”, *Büyük Cihad*, 28 Mart 1952.

İDP, partinin kapatılmasında etkin rol oynadığını iddia ettiği Masonların faaliyetine dikkat çekmekteydi. İDP'ye göre, partinin büyümesiyle telaşlanan Masonluk kurumu harekete geçmiş ve partinin kapatılması için düğmeye basmıştı. Bu konuda, gazeteci Ahmet Emin Yalman'ın faaliyetlerine dikkat çeken parti, Masonların uyarısını alan Yalman'ın, Hindistan gezisini yarıda bırakarak Türkiye'ye döndüğünü ve Cumhurbaşkanı Celal Bayar'la görüşerek Türk basınında İDP aleyhinde sistemli bir kampanya başlattığını iddia etmekteydi. İDP'nin kapatılmasına en çok Masonların memnuniyet duyduğunu öne süren parti, propaganda organı *Büyük Cihad*'ta Masonlara yönelik aşağıdaki sert uyarıyı yapmıştır:

“Fakat şunu unutmasınlar ki, bu asil millet en münevver gencinden dağdaki çobanına varıncaya kadar hakikati anlamıştır. Varlığına kasedeni tanımıştır. Bütün azmi ve imanıla kat'i surette bu hainlerin her türlü oyununu; o yenilmez gücü, bükülmez kolu ve kırılmaz iradesiyle yok etmeye kat'i surette karar vermiştir. Bugün sevinç içinde bulunan Mason, Siyonist ve Komünistler, pek yakında Türk milletinin nefretiyle boğularak ebedi hüsrana gömüleceklerdir. Ağzı kulaklarına varan, insanlığın kara lekesi mason denen yılanlar bunu böyle bilsinler..”⁷⁹

Parti lideri Atilhan, başyazarlığını yaptığı haftalık *Yeni İstiklal* gazetesinde, İDP'nin kuruluş ve kapatılma sürecinde meydana gelen gelişmeleri bir dizi halinde yayımlamıştır. Partinin kapatılış sürecini, iddia ve savunma makamlarının mahkemede ortaya koydukları sözlü ve yazılı ifadelerle kadar ayrıntılı bilgi veren Atilhan, İDP'nin kapatılmasıyla ilgili çarpıcı iddialarda bulunmuştur.

Atilhan, İDP'nin kapatılışını; CHP ve DP içerisinde etkin nüfuza sahip bazı Mason ve Siyonist grupların tertiplelediği bir komploya bağlamaktaydı. Bu komploda, başrolü dönemin Cumhurbaşkanı Celal Bayar'a biçen Atilhan, *The Jewish Cronicle* gazetesinin 5 Şubat 1954 tarihli nüshasına dayandırdığı açıklamasında, Bayar'ın Amerika seyahati sırasında Amerika Yahudi Cemaati tarafından şeref konuğu olarak ağırlandığını ve İDP'yi kapattırdığı için kendisine gümüş madalya⁸⁰ takdim edildiğini ileri sürmüştür.⁸¹

İDP'nin kapatılmasının, Türkiye ve yabancı ülkelerdeki Yahudi cemaatlerini memnun ettiği tartışmasızdır. Bunlardan, Union Internationale Antiraciste (Uluslararası Irkçılıkla

⁷⁹ “Masonlar sevinç içinde”, *Büyük Cihad*, 21 Mart 1952.

⁸⁰ Bu madalya, Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın 1954 yılında Amerika'ya yaptığı resmi ziyaret sırasında, Amerika Musevi Cemaati Başkanı Jacop Blaustein'in Bayar'a takdim ettiği madalyadır. Madalyanın üzerinde; “Türkiye Reiscumhuru Celal Bayar'ın Amerika Birleşik Devletlerini ziyareti vesilesiyle takdir ve minnet hisleriyle 31/Ocak/1954. Amerikan Yahudi Komitesi” yazılıdır. Bkz: Recep Bilginer&Mehmet Ali Yalçın, *Türkiye Reiscumhuru Celal Bayar'ın Amerika Seyahatleri*, (İstanbul:y.y, 1954), 83.

⁸¹ Cevat Rıfat Atilhan, “Bizde Demokrasi Hareketleri: İslam Demokrat Partisi” niçin kuruldu, niçin kapatıldı? 19, *Yeni İstiklal*, 16 Mart 1966. Aynı iddiayı Hikmet Tanyu da dile getirmiştir. Tanyu, Bayar'ın yaveri Nurettin Alpkartal'a bu durumu sorduğunu, kendisinin buna şahit olmadığını belirttiğini ve buradan anlaşılacağı üzere Bayar'a takdim edilen madalyanın muhtemelen merasim dışında takıldığını aktarmaktadır. Bkz: Hikmet Tanyu, *Tarih Boyunca Yahudiler ve Türkler*, C. 2, (Ankara: Elips Kitap, 2005), 463.

Mücadele Birliği) adlı Yahudi kuruluşunun Fransız Federasyonu, 14-15 Haziran 1952 tarihinde Paris'te yaptıkları 7. Dünya Kongresi'nde, İDP'nin kapatılmasından dolayı duyduğu memnuniyeti içeren bir mektup ile aşağıda metni verilen mesajı oy birliğiyle kabul edip, Türkiye'nin Paris Büyükelçiliğine gönderme kararı almışlardır:

“Uluslararası Kongre 1952

Uluslararası Irkçılıkla Mücadele Kongresi, Türk Hükümetinin “Demokratik İslam” [İslam Demokrat Partisi] partisinin kapatılma ve yasaklanmasının yanı sıra, parti başkanı C.P[R] Atilhan'ın da halkı Yahudi düşmanlığına teşvik etmesi nedeniyle adalete ifade vermesi kararını büyük bir sevinç ve minnet ile karşılamaktadır.

Türk halkı ve Türk Hükümetine tüm minnetimizi içten duygularımızla bildiririz.

Tüm demokratik dünya devletlerine de, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesine uygun olarak bu örneği takip etmeleri çağrısında bulunuyoruz”⁸²

İDP'nin kapatılması, partiye yakın bazı çevrelerde DP'lilerin ikiyüzlü bir siyaset uyguladığı yönünde yorumlanmıştır. Eşref Edip, DP'lilerin CHP ile din konusunda ortak bir tavrının ve gizli bir anlaşmasının olduğunu iddia etmiştir. O'na göre, İslami hassasiyetleri olan İDP'nin ve Millet Partisi'nin kapatılması⁸³ bu ortak tavrın bir sonucu olarak gerçekleşmişti.⁸⁴

İDP'nin kapatılması, partiyi; laiklik karşıtı ve “irticai” bir oluşum olarak gören laik basında olumlu karşılanarak desteklenmiştir. İDP'nin kapatılma kararını yerinde ve zamanında bulan Nadir Nadi, partinin devam etmesi halinde belki bir gün “Müslüman Halk Partisi” veya “Müslüman Millet Partisi” gibi tahrikkar ve bölücü teşekküllerin türeyebileceğine dikkat çekmekteydi. Nadi, İDP'nin temsil ettiği çevreleri “kara softa” diye nitelerken, bunları, yaratacakları tehlike noktasında komünistlerle eş değerde görmekteydi. İç İşleri Bakanı Karaosmanoğlu'nu tebrik eden Nadi, yine de şu soruyu sormaktan kendini alamıyordu:

“Faraza bu partinin adı Müslüman Halk partisi olsaydı da muhalefet aleyhine bir iltibasa imkan bıraksaydı, acaba Sayın Karaosmanoğlu aynı titizlikle harekete geçermiydi, yoksa “varsınlar C.H.P'yi gavur sansınlar” diye kollarını kavuşturup oturur muydu?”⁸⁵

⁸² Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü'nün Yüksek Başbakanlığa sunduğu 24 Temmuz 1952 tarihli yazı. Bkz: BCA: 030.01/ 61.375.4.

⁸³ Millet Partisi; Mareşal Fevzi Çakmak, Osman Bölükbaşı, Enis Akaygen, Prof. Dr. Yusuf Hikmet Bayur, Prof. Dr. Kenan Öner ve General Sadık Aldoğan tarafından 1948'de Ankara'da kuruldu. Parti, inkılâp ve rejim aleyhtarı bir politika takip ettiği gerekçesiyle, 8 Temmuz 1953 tarihinde, Ankara 5. Sulh Ceza Mahkemesi tarafından kapatılmıştır. Bkz: F. Hüsrev Tökin, *Türk Tarihinde Siyasi Partiler ve Siyasi Düşüncenin Gelişmesi (1839-1965)*, (İstanbul: Elif Yayınları, 1965), 84.

⁸⁴ Eşref Edip, *Kara Kitap*, (İstanbul: Sebilürreşad Neşriyat Bürosu, 1967), 84.

⁸⁵ Nadir Nadi, “Bir derdleşme”, *Cumhuriyet*, 2 Mart 1952.

İDP'nin varlığına başından beri muhalefet eden Hüseyin Cahit Yalçın, Nadi'nin düşüncelerine aynen katılmakla birlikte, iktidar partisi DP'yi, İDP'nin kurulmasına izin vermekle ve ülkede zaman zaman cereyan eden “irticai” kıpırdanmalara kayıtsız kalmakla suçlamaktaydı:

“...Müslüman demokratlar gizli bir teşkilat değildir. Usulü dairesinde vücut bulmuş böyle bir parti vardı. Nasıl olup da buna müsaade edilmiş olduğu akıl ermiyecek bir gaflet teşekkül eder. Aacaba bu gaflet bir mesuliyet vücuda getirmez mi ve mesuliyet varsa mesul kimdir? Sonradan tedbir alınması başlangıçtaki kabahatin örtülmesine yahut ihmal edilmesine bir sebep sayılmamak lazımgelir?”⁸⁶

İDP kapatılmasına rağmen, partinin kamuoyunda yarattığı tartışmalar sonraki haftalarda da devam etmiştir. 22 Kasım 1952'de *Vatan* gazetesinin sahibi ve başyazarı Ahmet Emin Yalman'ın Malatya'da maruz kaldığı silahlı saldırı İDP'yi yeniden gündeme taşımıştır. Yalman, saldırıdan yaralı olarak kurtulmuştur.⁸⁷ Saldırının Başbakan Menderes'in Malatya gezisinde gerçekleşmesi kamuoyunda bomba etkisi yaratmış ve olayı bir devlet sorununa dönüştürmüştür. Laik basın, suikastın “irticai” bir kıpırdanma olduğunu ve rejimi hedeflediği yönünde günlerce yayın yapmış ve suikast tertipçilerinin ülke dışındaki “irticai” teşekküller tarafından desteklendiğini iddia etmiştir. Suikastın faili Hüseyin Üzmez'in, mülga İDP ve münfesihi BDC sempatisini olması, olayın arkasında İDP ve BDC'nin olduğu izlenimini yaratmıştır. Bunun üzerine, İDP başkanı Atılhan ve BDC başkanı Kısakürek dahil, çok sayıda İDP ve BDC üyesi tutuklanarak Malatya Hapishanesi'ne sevk edilmiştir.⁸⁸ Yargılamalar sonunda, Atılhan ve Kısakürek'in beraat etmesine karşın, laik basın, suikastın rejimi hedeflediği ve arkasında İDP ve BDC gibi “irticai” teşekküllerin bulunduğu konusunda ısrarlı yayımına devam etmiştir.

Partinin Türk Siyasetine Etkisi

İslamcı kesim, başarısız İDP deneyiminden sonra, Necmettin Erbakan'ın 1970'de Milli Nizam Partisi'ni kurmasına kadar aktif siyasetten uzak kalmıştır. Bu zamana değin, DP ve uzantısı gördüğü AP içinde temsil edilme imkânı bulan İslamcılık, Milli Nizam'la başlayan “Milli Görüş” hareketiyle yeniden aktif siyasete geri dönmüştür.

Milli Nizam Partisi'yle başlayan, Milli Selamet Partisi, Refah Partisi, Fazilet Partisi ve Saadet Partisi'yle devam eden “Milli Görüş”, İDP ve lideri Atılhan'ın mirasına büyük oranda sahip çıkmıştır. Adı geçen partilerin programları ve lideri Erbakan'ın siyasal söylemi tahlil edildiğinde İDP'nin “Milli Görüş”e etkisi görülecektir.

İDP'nin “Milli Görüş”e en büyük etkisi, siyasal İslam'ın egemen temalarından olan Yahudi aleyhtarı söylem olmuştur. RP İstanbul milletvekili, Bahri Zengin'in belirttiğine göre,

⁸⁶ Hüseyin Cahit Yalçın, “Partiler üstünde bir mesele”, *Ulus*, 4 Mart 1952.

⁸⁷ “Başmuharririmiz Ahmet Emin Yalman'a suikast yapıldı”, *Vatan*, 23 Kasım 1952.

⁸⁸ “Cevat Rifat Atılhan ve arkadaşları tevkif edildi”, *Vakit*, 25 Ocak 1953 ve “Necip Fazıl bugün Malatya'ya gönderiliyor”, *Cumhuriyet*, 28 Ocak 1953.

MNP kökeninden gelen ilk “Milli Görüş”çüler üzerinde Atılhan’ın ve kitaplarının etkisi büyük olmuş, RP’de devam eden Siyonizm teması ve “antisemitizm” büyük ölçüde Atılhan’ın kitaplarından beslenmiştir.⁸⁹ Türker Alkan’ın MSP’yi konu edinen araştırmasına göre, Erbakan’ın 1980 yılında yaptığı konuşmaların tematik tahlilinde yedi ana temadan birinin “antisemit” isnatlar ile Siyonizm olduğu ve Erbakan’ın oluşturduğu havuz içinde %12 oranında yer işgal ettiği görülmüştür.⁹⁰

“Milli Görüş”, 1970’lerden bu yana hemen hemen her ulusal ve uluslar arası sorunun yaratıcısı olarak Siyonizm’i, Yahudileri ve İsrail’i suçlamıştır.⁹¹ Erbakan, MNP’yi kurduğunda, tıpkı Atılhan gibi, “kökü dışarıda kuvvetler” olarak tanımladığı Siyonistler, Masonlar ve Komünistlerle mücadele edeceğini ve bunların partiye alınmayacağını vurgulamıştır.⁹²

“Milli Görüş”ün İDP’den devraldığı siyasi miraslardan biri de “İslam Birliği” projesiydi. Türk ve İslam dünyasının batının emperyalist politikalarından dolayı geri kaldığı inancında olan Erbakan, Müslüman ülkelerin kendi aralarında kuracağı “Müslüman Ülkeler Birleşmiş Milletleri” teşkilatıyla ayağa kalkacağına inanmaktaydı. Erbakan, teşkilatın bünyesinde kurulacak olan; “İslam Ortak Pazarı”, “İslam Dinarı”, “İslam Savunma Teşkilatı” ve “Müslüman Ülkeler Kültür İşbirliği Teşkilatı”yla İslam dünyasının batı karşısında daha da güçleneceğini savunmaktaydı.⁹³

Erbakan’ın söz konusu projesi, Atılhan’ın İDP’de dile getirdiği ve sonradan geliştirdiği “Birleşmiş İslam Milletleri”⁹⁴ projesinin daha komplike edilmiş haliydi. Atılhan, birliğin, dünyanın “şer güçleri” Yahudilik ve Komünizm’e karşı mücadeleyi esas aldığından, Hıristiyan ülkelerin dindarlarıyla da iş birliği içinde olacağını belirtmekteydi.⁹⁵ Atılhan, bu teşkilatın kurulması için yoğun çaba harcamış ve bunun Hıristiyan ülkelerde propagandasını yapmak üzere *The Islamic United Nations*⁹⁶ adında bir de gazete yayımlamıştı.

⁸⁹ İhsan D. Dağı, *Kimlik, Söylem, Siyaset: Doğu Batı Ayrımında Refah Partisi Geleneği*, (Ankara: İmge Kitabevi, 1998), 32.

⁹⁰ Türker Alkan, “The National Salvation Party in Turkey”, *İslam and Politics in Middle East*, Metin Heper ve Raphael Israeli (der.), Crown Helm, Londra 1984, s. 79-102. Nak: Rıfat N. Bali, *Musanının Evlatları Cumhuriyet’in Yurttaşları*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2005), 283.

⁹¹ Dağı, age, 35.

⁹² “Mnp kuruldu”, *Cumhuriyet*, 27 Ocak 1970.

⁹³ Necmettin Erbakan, *Gayemiz Bütün Beşeriyetin Saadetidir*, (Ankara: Esam, 2006), 23-26.

⁹⁴ Cevat Rifat Atılhan, *Tarih Boyunca İslam Hâkimiyeti ve Uğradığı Su-i Kastlar*, (İstanbul: Kit-San Neşriyat ve Dağıtım, 1979), 3. Baskı, 229.

⁹⁵ Cevat Rifat Atılhan, “When The Cause of the I.U.N Substantiated”, *The Islamic United Nations*, Ağustos 1957.

⁹⁶ Gazete hakkında bkz. Bozkurt, age, 144-146.

SONUÇ

İDP, yaklaşık yedi ay gibi kısa bir süre yaşamasına karşın, Türk kamuoyunda meydana getirdiği yankılarla ve Türk siyasetine bıraktığı kültür mirasıyla uzun yıllar konuşulmuştur. İDP hakkında yapılan bilimsel araştırmaların çok az olması ve yapılanların da partiyle ilgili analizlerini genellikle “irtica” ve “laiklik” bağlamında yapması, İDP’nin Türk siyasetindeki yerinin tam olarak anlaşılmasını engellemiştir.

İDP, ülke kalkınmasını ve Türk insanının manevi değerlerini geliştirmeyi hedefleyen oldukça idealist bir programa sahipti. Parti, Anadolu’nun kalkınmasını köyden başlatmakta ve köylüyü geliştirmeye yönelik komplike bir yol haritası belirlemekteydi. Partinin bu görüşü, yıllardır ülkeyi tek parti halinde yöneten CHP iktidarının köylüyü ihmal ettiği ve halktan kopuk elitist bir yönetim benimsediği yargısının doğal bir sonucuydu. İDP, programında kuvvetli bir gelenek vurgusu yapmakta ve Türk milletinin yıllardır ihmal edildiğini düşündüğü manevi değerlerini kanunla koruma altına almaktaydı. Ayrıca, devlet idaresinde “milletin istek ve karakterine uymayan” prensipleri de kanun yoluyla kaldırmayı hedeflemekteydi. Parti’nin amacındaki bu müphemiyet, muarızları tarafından Atatürkçülük karşıtlığı şeklinde yorumlanmış ve faaliyetleri de “irticai” bağlamda değerlendirilmiştir.

İDP, İslam adına siyaset yapmakta ve İslam düşmanı gördüğü tüm unsurlara karşı din adına meydan okumaktaydı. Partinin bu agresif tutumu, hem liberal hem de muhafazakar kesimlerde tepkiyle karşılanmıştır. Liberaller, partinin din adına siyaset yapmasını açıkça “irticai” faaliyet olarak nitelemiş ve partiyi laiklik için bir tehdit olarak algılamıştır. Ayrıca, DP Hükümetini, “irtica” bir partinin resmen kurulmasına izin vermekle eleştirmiştir. Öte yandan, DP’nin dini karakteri ve siyasette İslam’ı ön plana çıkarması dindar bazı çevreleri de rahatsız etmiştir. Nurculuk hareketinin lideri Said Nursi, İslam’ın siyasete bulaştırılmasını eleştirmiş ve din adına siyaset yapmanın İslam’a ve Müslümanlara zarar vereceği uyarısında bulunmuştur. Nursi, bu bağlamda, yakın dostları Eşref Edip ve Atilhan’ın partiye destek çağrısını olumsuz karşılamıştır.

İDP, hızlı yükselme trendine sahip olmasına karşın, laikliği koruma noktasında CHP ile aynı görüşte bulunan DP hükümetince kontrol edilmiş ve rejim adına tehlike arz ettiğinde tereddütsüz kapatılmıştır. Alanlarında gayet yetkin isimlerin oluşturduğu Ehl-i Vukuf’un, İDP’yi, Savcılığın öne sürdüğü tüm iddialarda aklamalarına karşın partinin kapatılması DP hükümetinin bu konudaki kararlılığını göstermiştir. DP, iktidar süresince İslami hassasiyetlerden ve sembollerden faydalanma yoluna giderken bunların örgütlü temsiline izin vermemiştir.⁹⁷ İDP bu bağlamda, Menderes’in laiklik karşıtı grupları sindirme politikasının ilk kurbanlarından biri olmuştur.⁹⁸

İDP’nin, İslamcılığı bir kenara bırakılırsa, söylemine hâkim olan tema şiddetli Yahudi aleyhtarlığı olmuştur. Yahudi karşıtlığıyla bilinen parti lideri Atilhan’, Yahudiliğe ve ileri

⁹⁷ Yüksel Taşkın, *Milliyetçi Muhafazakar Entelijansiya*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2007), 124.

⁹⁸ Sitembölükbaşı, age, 42.

karakolu gördüğü Siyonizm, Komünizm ve Masonluk gibi “şer” güçlere karşı meydan okumuştur. Bu tehdit, Türkiye ve yabancı Yahudi cemaatlerinde panik havası yaratmıştır. Türkiye’deki ırkdaşlarını korumak isteyen yabancı Yahudi cemaatleri, bir yandan Atilhan ve İDP aleyhinde yayım yaparken bir yandan da Türk devlet yetkililerinin dikkatini çekmiştir. Bu müdahale, parti çevrelerinde İDP’nin, Siyonist ve Masonlar tarafından kapatıldığı izlemine uyandırmıştır. Bu da, İslamcı kesimde zaten mevcut olan Yahudi ve Mason aleyhtarlığının daha da şiddetlenmesine neden olmuştur.

İDP, Türk siyasetinde etkili olmuş, özellikle İslamcı kesimler ve bunların sözcülüğünü yapan “Milli Görüş” hareketi üzerinde derin etkiler bırakmıştır. Milli Görüş’te görülen Yahudi ve Mason aleyhtarlığı, antisyonist tema ve İslam Birliği projeleri büyük oranda İDP’den devralınmıştır. Demokratik hayatta İDP ile başlayan İslamcılık, uzun bir suskunluk döneminden sonra Milli Görüş’le yeniden canlanmış ve günümüze kadar gelen önemli bir aktör olmuştur.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

BCA: İçişleri Bakanı F. L. Karaosmanoğlu’nun Başbakanlık Yüksek Makamı’na yazdığı, 28.02.1952 tarihi yazı. 130/10

BCA: İbrahim Galip Hamikoğlu’nun, Cumhurbaşkanı Celal Bayar’a 17 Mart 1952 tarihli açık mektubu.

BCA: Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü’nün Yüksek Başbakanlığa sunduğu 24 Temmuz 1952 tarihli yazı.

Kitaplar

Atilhan, Cevat Rifat. *Tarih Boyunca İslam Hâkimiyeti ve Uğradığı Su-i Kastlar*, 3. Baskı, İstanbul: Kit-San Neşriyat ve Dağıtım, 1979.

.....*31 Mart Faciası*, 6. Baskı, İstanbul: Sinan Yayınları 2000.

Bali, Rıfat N. *Musanın Evlatları Cumhuriyet’in Yurttaşları*, İstanbul: İletişim Yayınları 2005.

Bilginer, Recep& Ali Yalçın, Mehmet. *Türkiye Reiscumhuru Celal Bayar’ın Amerika Seyahatleri*, İstanbul: 1954.

Bozkurt, Celil. *Yahudilik ve Masonluğa Karşı Cevat Rıfat Atilhan*, İstanbul: Doğu Kütüphanesi, 2012.

Dağı, İhsan D. *Kimlik, Söylem, Siyaset: Doğu Batı Ayrımında Refah Partisi Geleneği*, Ankara: İmge Kitabevi 1998.

E dip, Eşref. *Kara Kitap*, İstanbul: Sebilürreşad Neşriyat Bürosu, 1967.

- Erbakan, Necmettin. *Gayemiz Bütün Beşeriyetin Saadetidir*, Ankara: Esam 2006.
- Karpat, Kemal H. *İslamın Siyasallaşması*, 2. Baskı, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2001.
- ..... *Türk Demokrasi Tarihi*, İstanbul: Afa Yayıncılık A. Ş, 1996.
- İslam Demokrat Partisi Esas Programı*, İzmir: Teknik Basımevi, 1952.
- Nursi, Bediüzzaman Said. *Risale-i Nur Külliyyatı, Emirdağ Lahikası*, C. 2, , İstanbul: Yeni Asya Yayınları, 1996.
- Sitembölükbaşı, Şaban. *İslamın Yeniden İnkişafı (1950-1960)*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1995.
- Tanyu, Hikmet. *Tarih Boyunca Yahudiler ve Türkler*, C. 2, Ankara: Elips Kitap, 2005.
- Taşkın, Yüksel. *Milliyetçi Muhafazakar Entelijansiya*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2007.
- Tökin, F. Hüsrev. *Türk Tarihinde Siyasi Partiler ve Siyasi Düşüncenin Gelişmesi (1839-1965)*, İstanbul: Elif Yayınları, 1965.
- Tunaya, Tarık Zafer. *Türkiye’de Siyasi Partiler (1859-1952)*, İstanbul: Arba Yayınları, 1952.
- Türk Muhafazakâr Partisi*, İstanbul: Sinan Basımevi, 1947.
- Türkiye’de Siyasi Dernekler II*, Ankara: İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Neşriyatı 1950.

Makaleler

- Atilhan, Cevat Rifat. “Milletin bağrına saplanmış altı kazık, yerlerinden çıkmadıkça, Demokrasi bir serabdır”, *Hür adam*, 16 Ekim 1951.
- .....“Dağınık olmanın ve teşkilatsızlığın cezasını çekiyoruz”, *Büyük Cihad*, S. 43, 4 Ocak 1951
- .....“Geçtiğimiz yol çetin ve mesuliyetli, güttüğümüz hedef muazzam ve mukaddestir”, *Büyük Cihad*, S. 40, 14 Aralık 1951
- .....“Bu menfur ve esrarengiz siyonist tekkeleri”, *Büyük Cihad*, S. 41, 21 Aralık 1951
- .....“Bir daha bu milletin mukadderatına Siyonist ve farmasonu asla hâkim kılmayacağız”, *Büyük Cihad*, S. 53, 14 Mart 1952
- ..... “Bizde Demokrasi Hareketleri “İslam Demokrat Partisi” niçin kuruldu, niçin kapatıldı?” 5, *Yeni İstiklal*, S. 226, 8 Aralık 1965.

..... “Bizde Demokrasi Hareketleri: İslam Demokrat Partisi Niçin Kuruldu, Nasıl Kapatıldı?”, *Yeni İstiklal*, S. 240, 16 Mart 1966.

..... “Dönmeliğin Türklüğe tahakküm ve müdahalesi bertaraf edilecektir”, *Büyük Cihad*, S. 57, 11 Nisan 1952.

..... “İslam Demokrat”, *Büyük Cihad*, S. 30, 5 Ekim 1951.

..... “Millet muvacehesinde uğursuz bir baykuşa cevap veriyorum”, *Büyük Cihad*, S. 52, 7 Mart 1952.

..... “Tarihin ağır mesuliyetleri”, *Büyük Cihad*, S. 32, 19 Ekim 1951.

..... “When The Cause of the I.U.N Substantiated”, *The Islamic United Nations*”, No: 2, Ağustos 1957.

“Başmuharririmiz Ahmet Emin Yalman’a suikast yapıldı”, *Vatan*, 23 Kasım 1952.

“Büyük Doğu Cemiyeti Ana Nizamnamesi”, *Büyük Doğu*, 2 Temmuz 1949.

“Cevat Rifat Atilhan ve arkadaşları tevkif edildi”, *Vakit*, 25 Ocak 1953.

“Eşkiyanın elinden milletin çalınmış mallarını geri almak müsadere değildir”, *Büyük Cihad*, S. 22, 10 Ağustos 1951.

“Gazetemizde açılan yeni bir devre”, *Büyük Cihad*, 25 Temmuz 1952.

Haluk Ö. Karabatak, “İslam Demokrat Partisi”, *Tarih ve Toplum*, 22:130, (1994): 196-205.

“Hususi ihraç”, *Büyük Doğu*, 18 Mayıs 1951.

..... “Partiler üstünde bir mesele”, *Ulus*, 4 Mart 1952.

“İslam Demokrat Partisi”, *Volkan*, S. 10, 1951.

“İslam Demokrat Partisi”, *Hür adam*, 25 Ocak 1952.

“İslam Demokrat Partisinin durumu”, *Milliyet*, 4 Haziran 1952.

“İslam Demokrat Partisi kapatılacak”, *Milliyet*, 21 Ekim 1952.

“İslam Demokrat Partisi Nizamnamesi”, *Büyük Cihad*, 28 Eylül 1951.

“İslam Demokrat Parti Nizamnamesi”, *Hür adam*, 14 Eylül 1951.

“İslam Demokrat Partisi haberleri”, *Büyük Cihad*, 26 Ekim 1951.

“İslam Demokrat Partisi haberleri”, *Büyük Cihad*, 9 Kasım 1951.

“İslam Demokrat Partisi haberleri”, *Büyük Cihad*, 23 Kasım 1951.

“İslam Demokrat Partisi haberleri”, *Büyük Cihad*, 18 Ocak 1952.

“İslam Demokrat Parti haberleri”, *Büyük Cihad*, 25 Ocak 1952.

“İslam Demokrat Partisi haberleri”, *Büyük Cihad*, 1 Şubat 1952.

- “İslam Demokrat Partisi haberleri”, *Büyük Cihad*, 8 Şubat 1952.
- “İslam Demokrat Parti Haberleri”, *Büyük Cihad*, 28 Mart 1952.
- “İslam Demokrat Parti Haberleri”, *Büyük Cihad*, 4 Nisan 1952.
- “İslam Demokrat Parti Haberleri”, *Büyük Cihad*, 6 Haziran 1952.
- “İslam Demokrat Parti Haberleri”, *Büyük Cihad*, 11 Temmuz 1952.
- “İslam Demokrat Partisi Esas Programı”, *Büyük Cihad*, 8 Şubat 1952.
- “İslam Demokrat Partisi hakkında tahkikat”, *Vatan*, 1 Mart 1952.
- “İslam Demokrat Partisi kapatıldı”, *Cumhuriyet*, 4 Mart 1952.
- “İslam Demokrat Partisinin Egedeki şubeleri kapatılıyor”, *Cumhuriyet*, 6 Mart 1952.
- “İslam Demokrat Parti hakkında açılan davanın Ehli Vukuf Raporu”, *Büyük Cihad*, 25 Temmuz 1952.
- “İslam Demokrat Parti hakkında açılan davanın Ehli Vukuf Raporu”, *Büyük Cihad*, 1, 8, 15, 22 Ağustos 1952.
- “İslam Demokrat Parti hakkında açılan davanın Ehli Vukuf Raporu”, *Büyük Cihad*, 5, 12 Eylül 1952.
- “İslam Demokrat Partisi Nasıl Kapatıldı, Tekrar Nasıl Açıldı?”, *Sebilürreşad*, C. 5, S. 125, Nisan 1952, s. 387.
- “İslam Demokrat Partisini kapatma kararı kaldırıldı”, *Cumhuriyet*, 27 Mart 1952.
- “İslam Demokrat Partisi Kurucularının duruşmasına dün de devam edildi”, *Milliyet*, 18 Temmuz 1952.
- “İslam Demokrat Partisinin Feshi Davası”, *Milliyet*, 28 Mart 1952
- “Kapatılan parti”, *Cumhuriyet*, 5 Mart 1952.
- “Masonlar sevinç içinde”, *Büyük Cihad*, 21 Mart 1952.
- “Mason uşağı gazeteler faaliyette”, *Büyük Cihad*, 7 Mart 1952.
- “Menfaat Meydanının Yalancı Meddahına”, *Büyük Cihad*, 7 Mart 1952.
- “Müjde”, *Büyük Cihad*, 31 Ağustos 1951.
- “Müslüman demokrat Partisi dün kapatıldı”, *Vatan*, 4 Mart 1952.
- “Mnp kuruldu”, *Cumhuriyet*, 27 Ocak 1970.
- Nadi, Nadir. “Bir derdleşme”, *Cumhuriyet*, 2 Mart 1952.
- Necmeddin Şahiner, “Bediüzzamanın dostu milis generali Cevad Rifat Atılhan”, *İttihad-ı İslam*, S. 8, Temmuz 1994, 10,15.
- “Necip Fazıl bugün Malatya’ya gönderiliyor”, *Cumhuriyet*, 28 Ocak 1953.

Öztürk, Nimetullah. “Müslüman Demokrat Partisi”, *Akın*, 29 Şubat 1952.

Özer Şenler, “Bedi-Üzzaman Said Nursi ne diyor?”, Cevat Rıfat Atilhan, *31 Mart Faciası*, İstanbul:Sinan Yayınları, 7.

“Sayın Cumhurbaşkanını Celal Bayar’a Açık Mektup”, *Büyük Cihad*, 28 Mart 1952.

“Umumi İdare Heyeti”, *Büyük Doğu*, 18 Ağustos 1950.

Yalçın, Hüseyin Cahit. “İslam Demokratlar”, *Ulus*, 24 Şubat 1952.

Gazeteler

Akın

Büyük Cihad

Büyük Doğu

Cumhuriyet

Demokrasinin Müdaafii

Hür adam

Milliyet

The Islamic United Nations

Vakit

Vatan

Yeni İstiklal

Dergiler

Büyük Doğu

İttihad-ı İslam

Sebilürreşad

Tarih ve Toplum

Volkan